

706 ng/4

101-104

Ա Ս Տ Ղ
Ք Ե Թ Լ Է Յ Ե Ս Ի

Գ .

ՍԿՁԲՈՒՆՔ ԿԵՆՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԵԱԼ

Մ. Յ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆԷ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆՈՒԿ Յ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆԷ

ՄԵՋ ՆՈՐ ԽԱՆ ԿԵՐՆԱՅԱՐԿ 45

1910

Ա Ս Տ Ղ
Բ Ե Թ Լ Է Յ Ե Մ Ի

Գ .

ՍԿԶԲՈՒՆՔ ԿԵՆՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԳՐԵԱԼ

Մ. Յ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆԷ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Մ. Յ. ԳՕԶՈՒՆԵԱՆԷ

ՄԵԾ ՆՈՐ ԽԱՆ ԿԵՐՆԱՅԱՐԿ 45

1910

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Սոյն հրատարակութիւն որ՝ սկզբունք կենսագիտութեան, նախընթաց երկու գործոց՝ սկզբունք ճշմարտութեան և անսոսագիտութեան երրորդ մասն է:

Ինչպէս արդէն ըսած ենք, մեր սոյն համարձակութիւններ, պարզ թեւադրութիւններ մը են միայն կարող հոգիներու նկատմամբ, որպէս զի կրօնքին մէջը միթերեալ կենսական ճշմարտութիւններ՝ արդիական լեզուով մը բացատրելու դիտաւորութիւն մը որդեգրուի, տիրող դիպուածային գաղաբարաց աւերումներն չեզոքելու յուսով:

Սովաւ՝ մեր մտադիր սկզբնական անսութիւններ կը լրանան, սակայն, սկզբունք ըսելով, ընդլայն մտածումներու խտացումներ գոյով յաճախ դժուարաւ կ'ըմբռնուին, որուն համար իզէպ համարած ենք, որ եթէ պատահութիւն լինի՝ մեր անսական արտայայտութիւնք՝ կենցաղոյ գործնական օրինակներով բացատրենք պարբերաբար: Այլ թէ գործնական օրինակներն իրական կենցաղէ առնելը թէ մեր համարձակութենէն և թէ կարողութենէն վեր գոյով, և միանգամայն տարանջատ ժամանակամիջոցներու՝ նախապատմականներուն և հանդերձեալներու վերաբերեալներու եւս գոյով, վէպի միջոցին դիմել մտադրած ենք նոր իմն նպատակալարմար մեթոտով: Մտադիր ենք նաև կանխել այն դաւանութիւններն, յորոց կազմած ենք մեր համոզումներն, որով՝ յուսամք առաւել ևս օժանդակել բուրացարութեանց:

104-2015

18104

1. ՍԿԶԲՈՒՆՔ ԿԵՆԱՑ

Կեանքն է իմանալի անխելթ ճառագայթում մը ,
արտահոսում մը , որ որևէ տարրական գոյութիւններէ
կը բաղկանայ երբ իր մը կամ գոյութիւն մը բժբունել ու-
զենք , հարկէ ինքնին առնել կամ սահմանել նորա
ճառագայթած կամ արտահոսած յատկութիւններն , և
նոյնայատկութիւններով նշանակել նորա սահմանն որ
այն իսկ է նորա կեանքը : Այլով բանիւ , հոգեւոր և
մարմնաւոր գոյակներ հեռի են կեանքը ներկայել ,
բայց եթէ կեանքը արտադրող տարերքներ միայն , կենաց
խտրիսն վառարաններ միայն : Արտաբղիտեալ որևէ
կեանք կարի անողորքարար ուղիղ կը համեմատին իւր-
եանց արտադրիչ տարերց որակին և քանակին և այլ
որևէ լրիւ մասնայատկութեանցը հետ : Շահանդաղ մը
իսկ հնար չունի չեղիլ սոյն ճակատագրական նախա-
սահմանութենէն :

2. ՎԿԱՅՈՒՄՆ ԿԵՆԱՑ

Երբ մարդ կրտնք , հոգի ենք նորա մարմին դան-
դուածը կամ զգայական և իմացական զօրութիւններն
իմանալ , բայց միայն սոյն բաղադրեալ ազդեքներէ
գոյացութիւններէ արտաբղիտեալ անխելթ ազդուոր-
ութիւն մը միայն : Երբ տիեզերք կրտնք , ինքը յաւեո
անմասշտի է , բայց միայն յինքեան լցեալ երկնամար-
մին տարերքներով բժբունելի , երբ երկիր կրտնք , իւր
պարունակած հողովն ու օդովն և այլ գոյացութիւն-
ներովն միայն բժբունելի , երբ աշխարհ կրտնք , իւր
պարունակած քաղաքներովն և գիւղերովն միայն բժ-

91391-42

(5707-57)

բռնելի, երբ քաղաք կըսենք, իւր պարունակած տարերք տուներովն և այլ շէնքերովն, երբ տուն կըսենք իւր շինուածանիւթերովն քարով ու կիրովն երբ քար կըսենք, զինքը բաղկացնող աղերովն ու կիրերովն միայն բժրունելի են, և այսպէս ամէն ինչ: Կեանքը առ յաւէտ իւր տարրական դէմքովն միայն ըմբռնելի է և ըստ ինքեան միշտ խոստաբող: Հետեւաբար կեանքը ընդ միշտ աննիւթ ներգործութիւն մ'է միայն որ հանգոյն միջնորդակի՝ զինքը արտադրող որեւէ պարզ և բազաւ դրեալ, մեծ և փոքր տարերքներն կը չըջապատէ: Այլապէս ասելով, միեւնոյն մարդէ մը կրնայ բղխիլ բազմադիմի կեանքեր՝ պարզ շինականներ, պաշտօնականներ, իշխաններ և զօրավարներ: Թէպէտեւ բազմութիւն մը պարզ անհատներէ կը բաղկանայ, սակայն խորհրդաւոր վե՛րութեան մը տպաւորութիւնը կարտահոսէ որ, անբաղկատելիօրէն գերազանց քան զայն, այսպէս և աստիճանաւորն:

3. ՏԱՐԵՐՑ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՅԼԱՅԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Թէ տիեզերաց մեծութեան և թէ ի նմա լցեալ տարերց մասնկաց փոքրկութեան անհուն ծայրերումիչ և մեր ըմբռնումի սահմանն ինչ աստիճանի ալ որ լինի, հեռի ենք և յուսառատ նոցա հասու լինելէ, այլ սակայն փոփոխաբար տարերց և կենաց փոխադարձական այլայլութեամբն, պատեհութեան մատ և բաժին ունինք նոցա միահամուռին հաղորդակիցն լինելու: Այս փոխադարձութիւնք՝ լրիւ գոյացութեանց անհուն չղթայ մը կը կազմեն ծագ նուազականէն ց'ըստարձակ առաւելագոյնն երկարեալ ի դէմս թէ՛ տարերց և թէ՛ կենաց: Մեր գիտակցութեան սահմանին տակ ընկած գոյացութիւնք՝ ի նուազականս՝ տարերքներ և

յառաւելականս կեանքեր ներկայացնելով ըստ մերում նախասահմանութեան՝ բժրունումի ծանօթութիւններ կը հայթայթեն: Երբ երկաթ և կիր՝ մեր բժրունումի կարողութեան տեսակէտով նուազական տարերք համարենք, ի նոցանէ բաղկացեալ շինուածք մը, զորօրինակ, տուն մը՝ աննիւթ կեանք մ'է, արտահոսում մ'է կամ ճառագայթում մը: Փոխադարձաբար երբ բժրունումին քաղաքի վրայ տանիւք, տունը կեանք լինելէ կը դադրի և տարրական դերը կստանձնէ, և այսպէս ամենայն ինչ, ընդ միշտ ի մասունս տարերց դերն և ի յամբողջս կենաց աննիւթ ճառագայթումն կը ներկայեն:

4. ՈՐԱԿՔ ԿԵՆԱՑ

Տաքրական տեսակէտով միահամուռ տիեզերքը ըստ մեր ըմբռման երեք դասակարգի կը բաժնենք. դրական զգայական և իմացական, որք ըստ իւրեանց բնութեան կեանքը աննիւթաշար կարտահոսեն կը ճառագայթեն: Մարդ սոյն երեքքնն տարերց իսկ ենթալիւրն գոյով ի սոցանէ երեք տեսակ՝ զօրութիւններ յանձնն իւրում կը բղխէ, և նոքօք հաշորդակից կըլլայ մայր տիեզերաց ամբողջութեանն որով և ժառանգորդ:

5. ՊԱՐՁ ԿԵԱՆՔԵՐ

Որեւէ կեանք զինքը արտաբղխող տարերց որակին և քանակին հետ ուղիղ կը համեմատի և ըստ այնմ կը կոչուի պարզ կամ բաշաղրեալ կեանք: Երբ բազմութիւն, ժողովուրդ կամ ազգ կըսենք, թէպէտեւ անհատ մարդիկներէ կը բաղկանան, սակայն ներգործութեամբ կը դադրին անհատական կեանք լինելէ:

6. ԲԱՂԱԴՐԵԱԼ ԿԵԱՆՔ

Տաքերց կուտակում բարդ կամ բաշտղբեալ կեանքեր կ'աբաղալին, ըստ համեմատութեան տարերց քանակին և որակին։ Սոյն կուտակում տեղի կուենանայ խմբովին այն ամէն մասնաշատկութիւններով միասին՝ որ անհատ տարերքը իւր նախատաճմանական վիճակովն կը մարմնացնէ։ Այս միահամուռ ամբողջութեանը՝ կեանքը արտաճուելու ճառագայթելու մեքենական գործողութեանց մէջ՝ շամանդաղային վրէպումներ իսկ տեղի չեն ունենար, և մշտնջենաւորող տիեզերաց մէջ կեանքի իսկութիւններ միայն կ'արտադրեն։

7. ԿԵՆԱՑ ԴԷՄՔԵՐ

Կեանքը աննկթ գտլով՝ որեւէ տարերքէ մը կ'արելի է այլազան կեանքեր արտաբլխել տալ, նոցա տարերց՝ այլազան փոփոխականութեամբն։ Միեւնոյն անձէ՝ կրնան այլազան կեանքեր շառաւիղել՝ արտաբլխել տարերց անձնաւորութեանց հանգամանքներն փոխելով։ Պարզ անհատ մը, կամ տարերք մը, կրնայ ճառագայթել թէ պարզ անհատ մը, թէ բանիբուն սւսուցիչ մը, թէ ակնածու դատաւոր մը, թէ մարդասէր իշխան մը և կամ նախնի բռնաւոր մը։ Այստարղիսեալ կեանքեր ըստ ամեն նայնիւ ուղիղ կը համեմատին զիրենք արտադրող տարերց հանգամանքին հետ։

8. ԿԵՆԱՑ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Կեանքը ի յաւիտենից ինքնագոյ և անսկիզբն է, և այս բացարձակօրէն ճշմարիտ է. զի այլապէս ըմբռն-

նելու հնարաւորութիւնը չունինք։ Այս բացարձակ ճշմարտութեանը տարեւը՝ աննեխելի կայութիւնն էրով կը պարտաւորինք ընդունիլ թէ, կենաց ինքնագոյութեան նախապատճառը՝ առյաւէտ, մաքրու մաշկի կախումներէ գեր ի վեր գոյով՝ յարափոփոխ եղելութեանց առիթներ կրնծայէ, և որոշ արարչութեանց անհուն խարխիւր կը կառուցանէ, այսպէս մշտականդան տիեզերքը՝ ի լոյս ի յայտ բերելու սքանչելագործութիւնը կիրակացնէ։ Արարչութեան սքանչելագործութիւնը այնու սկզբամբ տեղի կուենանայ՝ որ նախախնամ զօրութիւն մը՝ ինքնարեւութեան ձգողականութեամբը աքզէն իսկ՝ յառաջ քան զյաւիտենա նախատաճմանութեամբ կաղապարեալ արարածային ուրուագծեր ի չլնութիւն ի գոյութիւն կը բերէ։

Տիեզերական կենաց այս ինքնարեւորող նախախնամական գործողութիւնները այնպիսի անաչառ՝ անկողի և անալլայլ սղենքներով տեղի կուենան որ էութեան և անէութեան՝ գոյութեան և անհատութիւն յարառութեան կորստականութեան ճակատագրային ամենայնալի զօրութեամբ մը նախադործուած, տիեզերաց գոյութիւնը՝ զիպսուածադարա հրէշածնութենէ կարի զերծ, յաւիտենառե ուղղափառ վիճակի մը յանգած են։ Գոյութեանց մշտնջենաւորականութեան այս պայմաններ խարխուռ են այնպիսի բանաւոր կարգադրութեան մը վրայ յորմէ շառաւիղին ամենայն ճառագայթմն գլխութեան և որով ծնունդ տան արարչագործական տիեզերացէն անտեսագիտութեան։

9. ԿԵՆԱՑ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Կենաց նախապատճառ զօրութիւնը՝ անկախօրէն յանդադարումն միշտ ի գործն է՝ իւրով բացարձակ կատարելութեամբն ղէպի առինքն ձգելու համար այն

ամէն արարածներն որք յաւիտենօրէն ի շինութեան իւրեանց ենթակայ նախաստանային կաղապարներովն : Բացի նախադատման անկէ կեանքէն , ամենայն արարածային կեանքեր՝ ժամանակին խարոխին վերայ ծաղում առած ի ճանապարհ կը դրուին : Այս ճանապարհն այն մեծ արանան է որ նախախնամութիւնը անտեսող գիտական տարրազդրիչ մեծ աւազանին խառնարանէն կենաց հոսանքը ընդ ամենայն ծագաւ տիեզերաց ի յուղղի կը դնէ՝ ընդ միշտ դէպի առինքն՝ դէպի զարգացում դէպի կատարելութիւն ձգելով : Տիեզերական անհուն շարժայելութիւնք՝ այս ուղղին այս յառաջդիմութիւն միայն կը վկայեն՝ սամանագծեալ անյեղի օրինօք :

10. ԱՍՏԻՃԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹԵԱՆ

Կեանքը՝ իւր յառաջդիմութեան չափին մէջ բազմազան փոխակերպութեանց ենթակրութիւնը նախաստանայնուած ունի փոփոխակերպաւորմանց առիթները այն միջավայրերն են ուր կեանքը կը կերտուի , և նախախնամական ձգող զօրութեան հետ միացեալ աշխարհաբանութեան դրոշմ մը կը տպաւորեն ի նաւ Աշխարհաբանութիւններ՝ բազմազան միջավայրէն անցնելով : Կատարելութեան ասանդուխներ կը յօրինեն , որով կեանքը օտարձան առ աստիճան դէպի բարձրներն կը ձգտի : Յառաջդիմութեան այս առիթը փոխակերպութեան այնպիսի հանգրուաններ ունի , ուր կենաց անտեսութիւնները հիմնական փոփոխութիւններ կրելով ոտու մնկերով իսկ յառաջանալու մեծամեծ պատենութիւններ կը շնորհուի : Կենաց շնորհաշխարհութեան մեծ կայանը անդէ՝ ուր նա բնազդի ազդեցութեան՝ վայրի անիմատ բնութեան որդեգրութեանէն առնուելով՝ որդեակի անօրէնութիւն

ներով գերշնութեան շնորհաց շրջանակին կը յանձնուի , որով կեանքը բանականութեան տիեզերաշաղթ զօրութիւնը զգնելով իւր ընթացից ղեկը ինքն իսկ կը տանձնէ : Արդէն ծրագրուած ուղեւորութիւններ են որ անշաղար սեղի կունենան կեանքի առաքելէն մէջ :

11. ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԳՆԱՅՔ ԿԵՆԱՑ

Կենաց հանգէպ՝ իւր նախածագէն սկսեալ անհուն ճանապարհներ կը բացուին , և որոց ամէնքը կը ձգտին դէպի կատարելութիւն , նուազ կամ առաւել անվրիպելութեամբ : Կեանքը՝ տիեզերական ճակատագրային դրոշմ մը՝ այն անյեղի պայմանը՝ իւր ծագումէն սկսեալ իւր հետ կը կրէ՝ որ պարզօրէն ասելով՝ նախախնամողին ծրագրած անտեսագիտական օրինաց կամ համակերպելով յարատեւելու և կամ վրիպելով դէպի անէութեան քառսին մէջ թօթափելու անօրէնութիւն մը է , կարի մեքենաբար հաստատուած : Անհուն ազգի թուօք ի կեանս կոչուած արարածներէն սակաւաթիւ ընտրեալներն են որ անվրէպ չաւիղէ մը ձգուելով կատարելութեան ողջոյն ծիրն ի վեր կը ճանապարհորդեն , և կը ժառանգեն այն փառքը՝ զորս նախախնամ անսկիզբ կեանքը , յառաջ քան ըզ յաւիտենան ի վրկայութիւն իւր էութեան սամանած ունի : Աս ճանապարհ միակն է որ կը տանի ի կատարելութիւն , եւ այն իսկ է ուղղօրիտ չաւիղն միայն յորմէ կեանքը կրնայ անվրէպ ընթանալ , եւ անդր քան զայն առաւել կամ նուազ վրիպանօք կորստական են , եւ հեռի են կենաց արտօնեալ ճանապարհը լինելէ :

12. ՌԵՂՂԱՓԱՌ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԿԵՆԱՑ

Կեանքը երբ բնազդի առաջնորդութեամբ բանալիանութեան բարձրագոյն կայանին կը հասնի, զարգացմանց պայմաններ մեծապէս կը փոխուին, գիտութեան ուրուագծային ծրեր բանական հաղորդութեան հանդէպ կը պատկերանան. սոյն գերազոյն հաղորդական զօրութեամբ՝ նոր ուստի արարածը՝ լքանելով բնութեան կոյր առաջնորդութիւնը՝ ինքնագիտակ շաւղիներ կը ծրագրէ, նոցա՝ բնութեան զօրութիւններն յանձին չլաւաժակեցնելով, փութապիսեղ կը յառաջանայ այն ճամբէն ոյր ելիցը հանդէպ ունին բացուիլ երկնից զօրներն, առ որ նախասահմանեալ է մասնել որդեգիրն բանալիանութեան, որով և մշակ ժառանգն անմահ կեցութեան, ի մէջ բազմազգի արարածոց կարտաշակնայ:

13. ՍԱՀՄԱՆՈՒՄՆ ՌԵՂՂԱՓԱՌ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ

Աւանդական պատմութիւնը չի զօրեր լիովին պատկերել մարդկութեան անցքը բնազդի կայանէն դէ չի նոր ուստի՝ բանականութեան հանգրուանն. այլ սակայն կրօնքն ուսումնասիրութիւնը կրնայ մեծ լոյս ձգել ներկայ մարդուն իսկ հայեացքն հանդէպ, և նախապատկան խորարժատ ճշմարտութիւններու հասնիլ կեանքն պայմաններու ուղղափառագոյնը վկայելով՝ բոտ այնմ կեցութեան անտեսութիւններն սահմանադրելու համար: Համար բնութիւնը հանդէպ բանական աւարածոց մթերեալ զօրութիւն մ'է անեղ Արարչէն պարգւեալ, և որեւէ բան չի պակսիր՝ որեւէ արդե-

լանք չը լինիք նմա յրապէս տիրելու և ի սպաս մեծամեծ կեցութեանց արամադրելու համար, և թէ նախախնամութենէ կարգեալ ուղղափառ անտեսութեան ջրապատկերն կենաց ուղղին ընթացութի: Անցեալ քաջ պատեհութիւններ բնականաւ է այս ուղղին յայտնելով՝ ճշմարիտ գիտութեան մեթոտը երկնելու և սպագայ մարդկութեան կտակելու համար: Յայտնութիւն, գիտութիւն, մեթոտ, կրօնք միեւնոյն հոմանիշ բառերն են որ ամենքն ալ կենաց ճշգրիտ անտեսութիւնը վրկայելու սպասարկութիւնը ունին առ մարդայն, և անգիտութեան տարբերութիւններ են որ սոցա արտայայտած նշանակութեանց միջեւ խտիր կը դրուին, որով դայթակրութիւններ անպակաս լինելով՝ յառաջգիմութեան յաղաղման տոբիթներ կալլան:

14. ՌԻՍԱՆՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԵԹՈՏՆԵՐ

Գիտութիւնը զօրութեանց գտնծ մ'է նախախնամ Արարչին անկապոյտ մթերանոցին մէջ, որուն սահմաններն յանձնա կը տարածուին: Ամե այն արարածք այս անսպառելի շտեմարանին ժառանգորդներ են և պայմանաւոր սահմաններով հաղորդակից են նոյն զօրութեանց անուն տկին, որով կը ստանան իւրեանց մշանջնահոս անունը: Իւրաքանչիւր արարած իւր գտնուած աստիճանին համաձայն կտտանայ իր կենտապահ պարէնն անձամբ անձին արտայայտելով այն գիտակցութիւնը որուն միջոցաւ ունի ստացումն իւր պարէնն: Ըստ մեր բմբունելու կարողութեան արդի կատարելութեան՝ ստացումի այս միջոցներ՝ թէ և ամենքն ալ միեւնոյն գիտութեան մեթոտով՝ սակայն բոտ աստիճանի արարածոց՝ համբարէն կամ մեքենարար՝ սպառութեամբ կամ բնազդօրէն գիտակցութեամբ կամ բանականարէն տեղի կունենան: Մարդ արդի կեցու-

Թեան ըտրձուհիքն մէջ, արդէն իսկ կոչում ստանալ
նա՞ծ է որ սոյն երեքեան հաղորդականութեան իսկ գի-
տակից և բանասցի մեթոտով ինքնավարելով, ուղղա-
փառք որդեգրէ և զրկանք չը կրէ այն մեծամեծ պար-
գեւումներէն, որ ընդ տրամադրութեան իւրում բա-
նական զօրութեան՝ տրուած ունի: Այլապէս ասելով,
նախախնամ Արարիչը առ ինքն ձգած հաղորդականա-
կան լեզու մը հաստատած ունի իւր և արարածոց մի-
ջեւ, որով ամենեքեան անխտիր յայտնութեան ուսա-
նողներն են ի գիտութիւն իւրեանց կեցութեան:

15. ԲԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆԱՑ ԿԱՅԱՆԸ

Մարդ՝ երբ բանականութեան սեմէն ներս մտա-
դատու, քաջ յայտնուեցաւ որ բոլորովին տարբեր մի-
ջավայրերու մէջ կը գտնուի, այլեւս կեցութեան հին
պայմաններ նորին չեն պատշաճիր, և հարկ անհրա-
ժեշտ է արդէն իսկ այս նոր կենաց համար նախասա-
մանեալ անտեսութեան տեղի տալ փոխելով ապրելու
կերպերը: Բանական հաղորդականութիւնը, այսինքն
տրամաբանութիւնը, չարին ներգործութենէն զերծ ան-
մեղ հոգեւոյ մը մէջ չէ այլ ինչ, բայց եթէ բառբառուն
լեզու մը ընդ նախախնամ Արարչին, որով մարդ քաջ
պատենութիւն կուենանայ ուղղափառօրէն յայտնել այն
ամէն անտեսութիւններ, որք սոյն սրբազան կայանին
ենթակայ արարածոց համար անհրաժեշտ են առ ի կե-
ցութիւն և յառաջդիմութիւն ի զարգացումն: Կեցու-
թեան այս կայուն բնազդին և գիպումին քմաճա-
նոյքներէն զերծ այլեւս վայրի շարժութեանց և հաճու-
յից ձգտումներուն հանդէպ խուլ, միմիայն բարւոյն և
զիղեցիկին նկատմամբ գիտակից կեանքով ապրելու
նախատանձանութեամբ պարսպուած միջավայրն է, որ

կեանքի մէն մի քայլ բանասցի օրինօք տեղի ու-
նենալու պայմանն կը տիրապետէ: Այս կայանի Աստ-
ուածախօս լեզուն անցելոյն անյիշատակ ժամանակաց
մէջ՝ ի ձեռն սրբազան հոգիներու, քաջ պատենութեամբ
յայտնեց մարդոյն այն ամէն պատգամներն զորս երկինք
արդէն իսկ նախատանձանած էր զբախտի նորընծայ
մարդու համար որ բանականութեան հոգին ժառան-
գելու կոչումը ունեցած էր: Այսպէս օրինաց և կրօնից
պաշտօնական կեանքը սկիզբ առաւ սահմանադրուիլ,
նոր անտեսութիւններ հիմնուիլ նոր ուխտեր հաստա-
տիլ նոր օրէնքներ հրատարակուիլ, մարդոյն լրիւ լրիւ
կենցաղը բարենպաստակ գիտակցութեամբ մը վարելու,
զիպումածին և բազդին բնաւ տեղ չը ձգելու համար,
որպէս զի մարդ զօրէ երկնային անմահութեան զոնէն
մուտ դառնել, որուն կոչնականը լինելը քաջ յայտ-
նուած է ինքեան:

16. ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԿՏԱԿՆԵՐ

Երբ համադիմի վկայութիւններով կը հաստատուի
թէ մարդ կեանքի ներկայ բարձրութեանը մէջ խիստ ան-
օրատեն է գիպումածին և քմաց տեղի տալ, և չ'որդեգ-
րուիլ այնպիսի բանացի կեցութեան մը նախախնամու-
թիւնը իւր համար ծրագրուած լինի, կեցութիւն մը
որով իւր տարրական կազմին մէջ մթերուած բարե-
բառակի տեղմանիքներ ունին, աճիլ, զարգանալ և
պարգեւել զոհունակութեան այն պոռոզը զոր երջան-
կութիւն կոչած են: Կրօնքը, սրբազան մեծ հոգիներու
քանաւոր յայտնութիւնները, նախատանձանութեան
քաղուած ուղղափառագոյն ճշմարտութիւնները, անյի-
շատակ ժամանակներէ ի վեր իւր սմբոպատ և խոր-
հրդաւոր պարիսպներուն, տաճարներուն և եկեղեցի-

ն'բուն մէջ պահած պահպանած և կտակած ունի բա-
նախան մարդոյն առ ի պաշտօնութիւնն այն մեծամեծ
կեանքը, որ իրաւունք ժառանգած է տիրել երկնից
երջանկութեան միակ միջավայրին:

17. ԵՐԶԱՆԻԿ ԿԵԱՆՔ

Կեանքը, տարրական բունէ մը ցոլարձակ, գ'տակ-
ցութեան ճառագայթում մ'է, որ նախասահմանութիւն
ունի լրիւ անձրպեաներն հաղորդակցութեան շառաւիղ-
ներ արձակել: Գիտակցութեան լուսարձակ այս հաղոր-
դութիւն, իւր անեղ ծագողին բնութեանը համաձայն,
պայծառ իմացումի և անայլայլ լուսաւորումի նախա-
սահմանութիւնը ունի Արարչին համաձայնեց ժառանգը
անձնայլ հանգիստութեանը լինելու երանութեանը համար,
այլ թէ աշխարհի կենցաղոյ իսթարեալ վիճակ, առիթ
եղած է վայելքի այս հաղորդութիւն, ցաւատանջ
խոովքներով դառնացնել: Հեռի է սակայն կեանքի
նախասահմանութեան աշխարհի տառապանաց որակովն
միայն եղբել և երջանկութեան սահմանին անմատոյց
մնալ:

Արարիչը՝ իւրով իմացականութեամբ չաղեալ ա-
բարած կեանքը, քաջ պատահութիւններով իւր անհուն
հարստութեան մթերանոցին բանալին եզոզ բանակա-
նութեամբ օժտելով, պարզեւ բնծայած է երջանկու-
թեան երանաւէտ գիտակցութեանէն զերծ որեւէ ցաւա-
տանջ խոովքներէ: Ի վայելումն, որ զերազոյն մըր-
ցանալին է ուղղափառ անսեռագիտական կենցաղոյ:
Արդի կենցաղ՝ ուղղին է այն մեծ հանդերձեալին, առ
որ դիմէ բանական արարածը՝ իւր Արարիչ ծագողին
թելաշրջի առաջնորդութեամբ, ուր ունի ժառանգել
կենցաղն անանց երջանկութեան:

18. ԵՐԱՆԱԻԷՏ ՇԱՐԺՈՒԹԻՒՆՔ

Երջանկութեան ծիլ արմատ կորիզը՝ խաղաղու-
թեան զգացումով շրջանակեալ, անխառն գ'տակցութեան
անդատանին մէջ կը մշակուի: Այս անդատան՝ գե-
տին մ'է ունակութեանց՝ որ կենսամուղ շարժութեանց
մարմնացմամբը զոյացեալ է բնի տիրապետութեամբ
կենաց միակ իշխանին՝ կամայր: Կենսական շարժու-
թիւնք բորբոքումներ են՝ զգացումներու այն խառնու-
րամ մթնոլորտին մէջ, որոց խաղցմամբն ունակու-
թիւններ կազմելով՝ նկարագիրներ յօրինելով՝ կենաց
տարեկակներ կը սահմանադրեն՝ ըստ որակին իւր-
եանց և որով կը վճռեն բնաւորութեանց ճակա-
տագիրն: Որակումն այս բնաւորութեանէն է որ
կեանքը ունի արտահոսել: Արտահոսմանց ամէն որակ
նախասահմանական չեն սակայն, և յաւէտ հրէշային
արտադրութիւնք, դատապարտեալք անհետացման:

Նախախնամութիւնը՝ խղճի արտադրութեան տակ
զրած է շարժութեանց այնպիսի որակութիւնք, որք
նախասահմանորէն ուղղափառ են, և լիտպէս ունին
գիտակցութեան այն յանկուցիչ հանգամանքը որք ա-
նանց են և բարի և կեանքի բարորութեան հանդեր-
ձը՝ չարեաց մոխր արգելիչ ցանցը կը յօրինեն:

19. ԿԱՄՔԸ

Կամքը անմասն է շարժական ո եւ զգացումներէ,
այլ սոսկ այժ մը՝ գորութիւն մ'է, գործադիր իշխան մը
կենաց բաղմադիմի շարժութիւնները վարող: Կեանքը՝
կազմագիտական աշխարհի հիտաքանչ մեքենականու-
թիւն մը ունի որ, մարդ չառ զիւրաւ կրնայ իւր ներ-

5704-17/104-2015

քին աշխարհի արտաքինին հետի համեմատութիւնը տեսնել և ուշիւ նոցա զուգակշիւը ընել: Տիեզերք՝ միապետական է թէ իւր լրութեամբն և թէ ծայրագոյն մասնիկներովն: Մարդ մասնիկ գոյութիւն մ'է տիեզերական. ենթակայ նորա միապետական վարչութեան որ իւր գերիշխանն ունի, որ է կամքը:

20. ԲԱՐԻՆ

Մեծաւ հաւանականութեամբ պարզ տարերքն առ յաւէտ անմասջելի անմատոյց է մեզ: Տիեզերաց մէջ ինչ տարերքներ որ մեր առնչութեան, մեր հազորդութեան տակ կիցան՝ նոցա միահամուռը՝ որոշ նախասահմանեալ յատկութեամբ մը, բնութեամբ մը, զօրութեամբ մը և այլ բազմապիսի որակութեամբ մը անստեղծործեալ բարդ կազմութիւններ են կազմալուծման փոփոխականութեան նուազ կամ առաւել աշխարհումներու ենթակայ: Տիեզերաց լրութեանը այս բարդ գոյութիւններէ կը բաղկանայ թէ՛ ի գրականա թէ՛ յզգայական և թէ՛ յիմացական, և առ յաւէտ անմատոյցի է մեզ այն ծայրագոյն մասնիկը որ այլ ևս պարզ և անկցորդ լինի: Շինութեան կամ բաղկացութեան այս արարչութիւն կամ արարողութիւն, արդէն իսկ սրտեալ անհուն ազգի սահմանաւորումներով մը, ձգողական զօրութեան սեղմունքներով՝ միութիւններ՝ բարդ գոյացութիւններ կը կազմեն սրով մեծազօր արդիւնքներ ճառագայթող՝ հզօր կեանքեր արատոտող արարածներ իգոյ կը բերեն: Միաւորման այս զօրութիւն՝ որուն ձգողականութիւն ըստեցաւ՝ միահամուռ հայեացքով յամենայն աստիճանի իւրում միեւնոյն գերն կատարող մըջնորդներ են՝ այլ թէ մեր ըմբռնումի սահմաններով բա-

ժանումներ կը մտածուին և այնպէս կը կոչուին, ինչպէս իդրականա կամ իմարմնականա յարակցութիւն և յիմացականա կամ ինտելեկուրա բարութիւն: Գոյացութեան այս արարողութիւնը՝ կարէ անողոք նախասահմանութեան մը համալիր գումար անյրաժեշտ սրայմանաւ տեղի կուտենաւ, և հակառակ պարագային դատարարաւորած են կազմալուծիչ: Այն գոյութիւն՝ որ նախասահմանադրուած է զկայ լինել յարատեւել, ուղղափառ տակով՝ անշր քան զայն, եղեալներ իդէպ է տղականացունիք անհետանալիներ անուանել:

21. ՍԷՐԸ

Սէրը-բարեւոյն անընդմիջական ծնունդն է որ ամենայն արարածոց խորիւնը՝ ամենայն գոյութեանց մայրը՝ ամենայն երկանց խանձարուրը կը հանդիսանայ, և բովանդակ եղեալք յիւրում ջերմատարած միջնոլորտին մէջ իւրում խնամածու ծոցին մէջ կը մշտապահէ: Սիրոյ զօրութիւնը՝ որ գիտակցութեանէ կ'արտաշերի, ունէ միջոցի սահմանով մը կը պարփալի և նոյն մշտալայրի հորիզոնին տակ մըայն կը ներգործէ, և անշր քան զայն կ'ընդհակառակի իսկ: Այս իսկ է սիրոյ սկզբնական բնախօսութիւնը առանց որ և է բացառութեան որ, իւր միջալայրին յատուկ շինութեան զօրութիւնը կ'արտաբերէ՝ միակ ճակատադէրը տիեզերաշինութեան: Այլ սակայն սէրը՝ ըստ նախասահմանութեան արարչազորական օրինաց երկու սրտ տեսակի՝ ուղղափառ և մոլոր կը վերածուի: Ուղղափառ սէրը այն է, որ իւր շինութիւնը Արարչին նախախնամ անստեղծական համաձայն տեղի կուտենայ և զերծ անհետացման կորստական վիճակէ, մշտնջենական յարատեւութեան զարգացուն

յառաջ լինութեամբ կը հասնէ՝ այն հանրեքնալին որով
ունի զօրել անմահութիւնը երկնելու ընդմիջումի բա-
նին առաջնորդութեամբն։ Իսկ մօտար սէրը այն է
որ՝ իւր բնութեան ներգործութիւնը բաժանեալ ա-
մէն միջավայրէ չի զօրելը պատկանելի՝ բայց միայն իւր
սահմանին՝ պատկանեալ միջավայրին միայն։ Մոլար սի-
րոյ միջավայրը արդարութիւն չի կրնար մուտ գործել
երբ միահամուռ տիեզերաց համար սահմանադրուած
ազդադաւառ անտեսութեան չի համար զատառիաներ։

Յաճախ հակասական են « եւ » ի մը միայն պատ-
կան շինութեան մը սէրը « մեք » ի մը հետ բազմա-
մամբ, « գերեւստանի » մը պատկանեալը « ժողո-
վրբդային » շինութեան մը հետ, և այսպէս մինչ
ց' քաղաքաւոր։ Մոլար սիրոյ ներգործութիւնը իւր մի-
ջավայրին մէջ միայն կը զօրէ շինել, և անշրջ քան զայն
սա յառէս անհետացման զատառաւորուած է։

22. ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կենաց միտպետ իշխանը, կամքը՝ կը հարկադրէ
ենթական բարւոյն յարաւեական օրհնութիւնը մշակե-
լու հետաւալ որ, բարին ընձեռնելով ծնունդ կը սոր-
ուի սիրոյ ներգործիչ զօրութեան, և սիրոյ հօգը ճառա-
գայթաձմերկէն կ'արտաբերին այն զօրութիւններն՝ որք
ազդադաւառ անտեսութեան օրգելիչ բանական արարածի
մը չափը ամուր պարիսպներ կը յօրինեն՝ հանգոյ-
գրախոսին, թէ չարին մուտքը խափանելով մահու-
տապականութեան գերծ կացուցանելու և թէ նորոնծաց
մարդը՝ միակ իւր ազդադաւառ բանին հետեւելով օտա-
րոտի որ և է սայթաքող թեւադրութիւններէն պահելու

պահպանելու համար։ Առաքինութիւնը որ արտաբեր-
խումն է սիրոյ, բազմազիմը ճիւղերով կը մարմնացնէ
այն մարդը՝ որ յառաջ քան զյաւիտեանս ուրուագր-
ուած տիպարն է նախախնամութեան, զոր մարդկու-
թեան նորաստեղծ ուխտը սահմանագծեց, և Աստուա-
ծորդին գործնականապէս պատկերացուց իսպառ մար-
դուն ի հաղորդութիւն զրաւ ի նա գոյափոխելու հա-
մար։ Գոյափոխութեան բնութագրութիւնը՝ կրօնքը, իւր
ծայր լրութեամբը սահմանադրած ունի, և մարդոյն այն
միայն կը մնայ, չարէն գերծ պահելով մշակել իւր անտի-
ական կամքը, զիմուք ընել բարւոյն շնորհաց ազդի-
րին, որով զգենաւ սիրոյ յաղթական զրահը, մարմնա-
ցնել յանձն առաքինական նկարագիրը, և գոյափոխել
ինա զոր՝ Արարիչը յառաջ քան զյաւիտեանս նախա-
սահմանած ունի վասն ժառանգութեան մերում երկ-
րին, և որ մարդկատարելութեան արդի պատենութիւն-
ներն առաւել քան զառաւել մշակելով հանդերձեալ է
հասնիլ բնութեան լիովին տիրելու աստիճանին՝ մի-
միայն հետեւելով իւրում բնական առաջնորդութեան։

23. ԵՐԱՆԳ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆԳ

Ի մի հայեցակէտ՝ առաքինութիւնը ըստ ինքեան
բաժանումներ չունի, այլ պարզօրէն կազմագիտական
զօրութիւն մ'է մարմնոյ շարժութիւններուն հպատակե-
լու համար։ Միեւնոյնուժեքն են որ, թէ՛ գերագոյն զի-
տաւորութիւն մը ի գործ մղող զիւցազնի մը աննկուն
կամքը կը վարեն և թէ անզուսպ քմայքի մը անհղա-
սաստ աւերածութեանց արարքը ի շարժ կը դնեն։

Կենսական միեւնոյն ուժերն են որ՝ յանձին
բանականին չի՛ ութեան, և յանձին մոլորելոյն՝
աւերածութեան մշտնադիմելուն կը վարեն, հան-

գոյն ելեքարայն միւսնայն ուժն որ ի ձեռն իւ-
մաստուն կազմածի մը՝ օգտաչափ ծառայութիւններ
և անշնորհ չանթի մը՝ աւերածութիւններ ի գէպ կը
բերէ : Բանաւոր առաջնորդութեան որդեգիր անձնա-
ւորութեանը մէջ՝ կենսականութիւնը ի շարժ բերող սոյն
զօրութեանց միահամուռին՝ առաքինութիւնն ասելով ,
բոտ պէտքիսութեան նպատակաց այլազան կոչումներով
ի շարս մերում ըմբռնան կը զատաւորէն , որով որոշ
սահմաններով կ'արձանագրուին : Աւելն ժողովարդ-
նուազ կամ առաւել ուղղափառութեամբ սահմանաու-
րումը կանոններ կ'աւանդէ և բոտ այնմ կը յանձնարարէ
իւրաքինքն ի գոյափոխութիւնն առ այն , գլխաւոր սկիզ-
բանց մէջ մեծապէս համաձայն : Պիտի ջանանք փորձել հա-
մառօտիւ արտայայտել այն կոչումներն՝ զորս մեր եկե-
ղեցին յայտնութեան ինքնազարթ հեղինակութեամբ
սահմանելով կը հաղորդէ իւրայնացը՝ ի գոյափոխութիւն :

24. ԲԱՆԱԻՈՐ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ ԿԵՆԱՑ

Տիեզերական լրութիւնը հարցաքննելով սա որոշ
եզրակացութեան կը հասնի ոք՝ թէ Արարչական բովան-
գակ երևոյթներ երրորդութեան մը անհրաժեշտ ներկա-
յութեամբ կ'ուրուագծին , երրորդութեան մը խորսխոյն
վրայ կը գոյանան , և երրորդութեան մը համերաշխ
խնամքովն կը յարստենեն կեալ : Այս իսկ է տիեզերա-
կան գոյութեան ա'ալլալ և անողոք ճակատագիրը ,
և անդր քան զայն , չամանդաղի մը գոյութիւնը իսկ
անխոստովանելի : Երրորդութեան զերագոյն խորհրդովն՝
անտեսագիտական այնպիսի ճշմարտութիւններ ի յայտ
եկած են , որ այսօրի մարդը՝ գիտական ակնյայտնի վը-

կալութիւններով սպացոյցներ 'ի ձեռին , քաջ պատ-
ճառներ ունի զբաւէս հաւատալու որ , իւր իսկ անձը
ուղած ձեւովն գոյափոխելու մեծ պոտենտիալութիւններ
ունի զուտ գիտական և անմոլոր բնախօսութեամբ :
Իձեռս մեր է փոփոխականութեան անտեսագիտական
հարքներով վերածնիլ և չինել այնպիսի անձնաւորու-
թիւններ որք նմանութիւն բերեն նախասահմանականին
և նաքաւոր միջոցներով՝ անձնաւորեն և հազմին զայն ,
կենաց ախար մը , զոր Երրորդութիւնը ուրուագծած
է արդէն : Մարդ այնու մեծ է՝ և հզօր պաշտօնաց
կարգուած է ի զատ հոգեզէն արարչութեանց , որ բովան-
գակ տիեզերքն ի ձեռին ունող Ամենակալ Երրորդու-
թեան իմացական հոգեւին տարերքովն մասնակցած ու-
նի , որով տաճար հանդիսացած է ամենայնալ թ բանակա-
նութեան ծնունդին , հաղորդ և ընկալուչ ստապանակ նը-
մա , և որով ունի ըզնիլ ճառագայթել այն հզօր և
զերագանց կեանք որ զերթիւր բոտ ամենայնի քան
զվայրի և անխմատ բնութիւնն , և անպարման իշ-
խանն նմա : Աւամհութեան մրցանակը հաւաստեալ գրը-
ուած է հանդէպ մարդոյն ի ժառանգութիւն , այլ սա-
կայն ոչ այնպիսի անձնաւորութեամբ , որ բազմադիմի
մեղաց ժահրովն բանալան ջգալուծութեամբ վարակուած
ող այնպիսի անձնաւորութեամբ որ , բանիւ և զօրու-
թեամբ ուսնացեալ՝ բնականաց իշխանի տիտղոսն իրա-
ւամբ ստացած ունենայ ի նախախնամութեւն :

25. ԶՐԱՂ ԿԵՆԱՑ

Առաքինութիւնք՝ զբական զօրութեանց բունին
վրայ վերադարձեալ զերբ ական զօրութիւններ են

որք բացարձակէն բղխելով կը շնորհուն բանական ա-
րարածոց՝ ըստ հաւատարմական կենցաղոցն, անտիա-
կան՝ կամ նախատաճմանական անտեսագիտութեան:

Գերբնական զօրութիւնք հեղինակութիւններ են,
և թուաբանական կամ մաթեմատիքական հաշիւներու
չեն հպատակիր, և ոչ իսկ տրիտուրով կը փոխարին-
ուին, այլ յաւէտ կը շնորհուն ձրիապէս այնոցիկ որք
ընդունարան հանդիսանալու պայմանաւորեալ անտե-
սագիտութեան կը համակերպին: Երկու կէս ճարտա-
րապետ լրման մը չեն զօրեր արժել և ոչ իսկ յիշու-
նալով մի հեղինակաւոր ճարտարագէտ:

Մարդկային կեանքը իւր չըջապատելոց հետ յա-
րաժամ ի հաղորդութեան է: Մարդ իւր չըջապատելու-
նեւորուն հետ հաղորդակցելու համար նախախնամութե-
նէն հաստատեալ անտէական դռներ ունի՝ ըստ կամի
փակելու և բանալու՝ այսինչը ընդունելու կամ այսինչ-
չին դէմ իւր ընդունելութեան դռներն փակելու հա-
մար: Մարդս՝ կամ թէ աշխարհ՝ դեռ ևս վեցերորդ ա-
րարչագործութեան ժամանակամիջոցին մէջն է, դեռ
հանգստեան չըջանին մուտ չէ գտած, և այսպէս աշ-
խարհ՝ դեռ ի չինութեան է, կամ ըստ փրկագործական
տեսակէտի ասելով, դեռ ի նորոգութեան է, և այս-
պէս աշխարհի միջավայր լի՝ է բարեօք և չարեօք ծո-
վացեալ: Մարդ՝ սոյն երկգունակ որակաց բաղմաղիմի
խառնակութեանց մէջ՝ դեռ ևս վեցերորդեայ արար-
չութեանց ենթակայ մը գոլով, ի նախախնամութենէ
պարտագացութեան կոչումներ ունի, իւր դռները բա-
նալ այնոցիկ որք բարի են, և գոցել հանդէպ անոնց
որք չար են և մահաբոյր: Իմացական հաղորդակցու-
թեան դռներ ըստ բանաւոր անտեսագիտութեան գոցելու
և բանալու չարութիւնք, զօրութեան մի այնպիսի ե-
րանդի կը վերաբերին որք իդէյէ բանաւոր բռնադա-

տութեան կոչել՝ որ հոմանիշ է զոնդութեան կամ զո-
հաբերութեան: Կամաւոր կրաւորականութիւն մը՝ կամ
կրելութիւն մը անոր համար կ'ըսուի, որ դեռ ևս նորա-
պատուաւ բանականութեամբ մարմին մարդը՝ իւր ան-
տիական ձգտումներու հակառէտ, մեծաւ կը դժուարի
տեղի տալ այնպիսի հաղորդակցութեանց՝ որ իմացա-
կան կենաց սնունդ կը հայթայթեն, և գոցել այնպիս-
եաց դէմ որ արդէն մարմին մարդը՝ լրապէս ընդ տը-
րաժապրութեամբ բնաղղին՝ մարմնաւոր հաճոյքներու
սովորած են: Հրաժարիլ մեկէն և տեղի տալ միւսին,
նոր իմն անտեսութեան պահանջմունքներ, ըստ համե-
մատութեան զոնդութեան՝ կրելութեան՝ համակեր-
պութեան՝ կրաւոր զօրութիւններու կը կարօտին, որով
կեանքը հանգոյն զրահի պահպանուի և յարատեւէ
անսայթաք ի զարգացութիւն իւր:

26. Խ Ա Ձ Ը

Խաչին նշանակութիւնը՝ կրաւորականութեան մը
համակերպութեան մը իմաստը ունի, որուն ատարձա-
նը՝ աշենապարզ հակակրութեան պէս թեթեւ զգաց-
մունքէ մը՝ մինչև ց'մահու անձնագործութեան կենաղը-
րաւ յանձնառութիւնը կ'իմացուի, յորս ցաւք և տա-
ւապանք՝ պարզէն ց'ժայրագոյնս կը դառաւորին:

Խաչի կրաւորականութիւն՝ բանաւոր անտեսագի-
տութեամբ արդէն իսկ յառաջ քան զյաւիտեանս ի-
նախախնամութենէ հաստատեալ, այնպիսի հնարքներ
և միջոցներ են, որով ենթական քաջ պատենութիւն
կունենայ ճողոպրիլ չարին խափանումներէն՝ և յարա-
տեւել յայնմ՝ որուն ելքն միայն է անմահութեան երկ-

նային գուռը: Տնտեսագիտական այս հնարք՝ կարի
բախտական լինելուն քաջ համոզումը կունենայ
մարդ, երբ միանգամ բնդ միշտ կարող լինի հաւատալ
թէ, բարին չէ այլ ինչ՝ բայց եթէ մշտնջենաւորականու
թեան սկզբները մը կորիզ մը կամ անայլայլ զօրու
թիւն մը անմահութեամբ օժտեալ, իսկ չարն առ
յաւէտ կորստականութեամբ, դատաւարեալ մը,
վերպումն անձնու մը, սխալմանց սրբագրութիւն
մը: Յաւատականն անդերք՝ իւր լրութեամբն,
քաջ վկայ մը է, որ հախտաւորմանօրէն վայան մը
միայն է ուղղափառ արարածոց իւր սարօքն և զերծ
որէն հրէշածին գոյացութեանց անբարեկամութիւնն:

Սոյին հախտաւորմանութիւնը՝ արարչաւորաւորածա
կան մտնեւոյն մէջ՝ արդէն իսկ անբանազրուած ունի,
և որուն փրկարար զօրութեամբն միայն, նոր է բանա
ւոր կենաց աշխարհի բազմադիմի չարիքներէն ճշդ
պրելով անսայթաք հասանիլ անդ՝ զոր Սրբաբիշք ծրբա
զբած ունի:

27. ԽԱԶԻՆ ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Սաշը գիտակից համակերպութեան մը նպատակաւոր
կրտսորականութեան մը և բանաւոր խորհուրդի մը
ներքին ժոյնն է որ անխաբ և մեկին տրամաբանու
թեամբ, նախախնամութեան դժած ուղոյն ուխտաւոր
բանական արարածին համար, կարի կենսական՝ կարի
փրկարար՝ խոչընդ և խութերէ ազատեալ, աշխարհի
աշխատից կայանի միակ պահպանակը, պահպան
հրէշտակը և միակ օպաւենը կը հանդիսանայ:

Անմահալ արամարանութեամբ՝ զիւրաւ կը համոզուի

մարդ թէ՛ ժամանակի միակ և միակ պատու հանուն է որ
տիեզերական առէն էութիւնը և գոյութիւնը ի տես ի
հանդէս ի հաշտութեան կուգան և այլով կերպիւ այ
լով իւրք բնաւ երբէք: Ի պակտայլ ժամանակին՝ ան
դէն իսկ առէն ինչ ան կող: Նախախնամութեանը ժա
մանակին խորհուրդն վրայ կը կերտէ կը յօրինէ բովան
դակ արարածներն իտու և համար, զգայնիկ և խմացու
կան անխտար և կատարեալ և զամենայն: Ժամանակի
համախորհից եթերին մէջն է որ հախտաւոր չաւանդա
ղէն սկսեալ մինչ սոսկալիթիւս երկնազնակը իտես, ի
չարժ, ի հանդէն գան: Նախախնամն Բանն Առտուած՝
ժամանակի անսկիզբ անշրջանին մէջն է որ բովանդակ
կենաց ծննդն ու կորիզը ցանած է յարարութիւն իկտաւ
րելութիւն: Գոյութեան ծիարձակ հոգն՝ հանգսն
մօր մը՝ ժամանակը միայն է: Բանաւոր անտեսու
թիւնը՝ ժամանակին խոր քրտսորականութեան խորու
թիւններէն է որ իւր ճշմարտութիւններն կը յայտնէ, և
հնարագիտական բովանդակ ու բուռն ծրար իսկաւ իւր
որդեգրին կը կոչէ նախախնամական մեծամեծ ծրա
գրեր անխախտ իրար և հանդու համար: Առանց ժա
մանակը չաւանդարծելու կարելի չէ, չաւանդարծել կեան
քը, յաւաճելութեան չափերն ծրագրել, և նոյա
կըք ազատիլ հանդերձն: Այսօրի մարդուն կատարե
լութիւնը անմիտնիկ ժամանակի մը անցելոյն արդիւն
քնն արտադրութիւնն է, որ ի դէպ է փոքր յաւաքնա
կանութիւններ համարուին: Եւ ներկայ մարդոյն հան
դերձեալն առանց ուրուագծի առանց ծրագրի չէ, ար
դէն իսկ նախախնամութեանը սահմանադրած է և ընդ
հակոլութեամբ իւրում իմանալար՝ առաջնորդած ի
ծայրագոյն հասցնելու համար: Սեր բժշկանութիւնը գիտակ
ցութեան այսօրի կարողութիւնը իսկ քաջ կ'իմանայ թէ՛
կարի արհամարից կարի վտանգաւոր մշտնապի մը մէջ

է որ ճանապարհորդելով ենք և փորձանաւոր բազմա-
դիմի ձգողութիւնք՝ հակառակորդներ են մեր յա-
ռաջընթացին. նախանձու չարին արուեստակու-
թենէն բլխած յամենայնի խախտն և արգելանք
հանդէպ բարւոյն, որ խորխիս գետինն միայն է գո-
յութեան: Բանականութեան որդեգիր մարդը՝ այսպիսի
միջավայրի մը մէջ, բնաւ պատենութիւն մը կարելի չ'է
ունենալ իւր կեցութեան թելը պահելու, եթէ նախա-
խնամութենէն՝ յառաջ քան զյաւիտեանս հաստատեալ,
չարին մահու դատապարտութեան և բարւոյն անմահ
կեցութեան դատաստաններն չ'ըլլային: Այս իսկ փրկա-
բար դատաստանին խոր՝ բզաւորութենէն է որ բանա-
կան անտեսութիւնը՝ յօգուտ իւր որդեգրաց յարստե-
ւութեան, Խաչի և համակերպումի մըջոցին կ'ապաւինի,
ժամանակին համաժախիչ՝ համասպառ՝ անցքէն անցնելով՝
բարւոյ վերադարձումին չարին անհետացումին ա-
րարողութեան նախախնամական յաղթ անօրէնութեան
տեղի տալով: Բանական կամ նոյն է ասել՝ մարդկային
կեանքի՝ թէ իւր համայն լրութեանը և անհատական
մասնիկ հատուածին և թէ կեանքի ամենամանրամաս-
նութեան կենսական արարողութեանց մէջ՝ Խաչի խորա-
խորհուրդ յաղթական դերն է որ կոչում ունի ենթա-
կայ ուղեւորը հասցնել անսոյթագ այն կայանին ուր
ունի ժառանգել անմահութեան պսակը և կեալ ան-
վախճան ի փառս իւրում բանին ծագողին:

28. ՀԵԶՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցին՝ Խաչի կամաւոր և գիտակից համակեր-
պութիւնը եօթը գլխաւոր երանգներու բաժնելով կ'ա-

ւանդէ իւր որդեգրելոց իրաճանգութիւն որք իւրա-
քանչիւրն որդեգիր կենաց բարօրութեանը կը ծառա-
յին նախատանձանեալ առանձնայատուկ զօրութեամբ
մը: Հեղութիւնը՝ առաքինական այն շարժութիւնն է,
որ կամաւոր և գիտակից առաջադրութեամբ խոնար-
հութեան անխնայաւ ուժը ի շահ կեանքի անտեսու-
թեան կը դարձածուի, որով բանական արարածը քաջ
պատենութիւններ կ'ստեղծէ ի փոխարէն հեղասահ հա-
մակերպութեան, հաղորդութիւն հաստատել տիեզերա-
լից այնպիսի իրաց և իրողութեանց հետ որք իւր լի-
ութի զարգացման և աճելութեանը ճարակ կը հայթայ-
թեն, առանց որոյ շատ առիթներ կը պակսին կենաց
և հալը մտանուի կեզիացեալ ժառանգագութիւն վիճակի
մը, տրամադիր անսուղութեան:

29. ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ

Խոնարհութիւնը ըստ ինքեան անխնայաւ ուժ մը է
մաթիմաթիքական համեմատութեամբ որ քանակի և
ժամանակի հետ մշտեալ աճեցալ ժամանակներ
կը կազմեն և պատուանդան կ'առնեն մեծադարգ ու-
ժերն իսկ: Ինչ դեր որ ունի լծակի յեցակէտը ծանրու-
թեան օրէնքին մէջ, նոյնը ունի խոնարհութիւնը բա-
րոյական շարժութեանց միջավայրին մէջ, ընդդիմակալ
զօրութիւններ ժամանակին և խափանարկու զօրու-
թեան համեմատական նեղուկ խարսխի մը վրայ: Խո-
նարհութեան զօրութիւնը՝ յամենայն պարագայ թէ գէտ
և զօրութիւն ըլլալէ չի դադար, սակայն ապահովու-
թիւն չ'երաշխար յօգուտ ենթակայի մը ծառայելու, և
միշտ իսկ վտանգաւոր իւր իսկ ենթակրին, երբ հե-

դռնեան բանաւոր և գիտալից անօրէնութեամբ
մը ուղղափառօրէն իկիր չ'աւելուիք : Զիկայ չարին
քահանայօրէն իղէպ և կամ կրայոյդ և վայրի ուժ
մը ոք կարել լինի խնամարին գեանայն վրայ խո-
նարին խարսխին վրայ տեղի չըստ և խոչ և խա-
փան լինելէ չը դադրել : Հնարին չէ բանական և և-
նայ՝ տառնայ տոյն յաղթ գորութեան ի լրումն բե-
բել այն շրջանը որ, իւր ուղեւորութենը կը ծը-
րադրէ, և համեղ ապ ուր իւր մեծամեծ հանգիստ
եալին :

30. ԵՐԿԱՅՆԱՄՏՈՒԹԻՒՆ

Բանական հոգին իրեն հաշորդուած ամէն ի-
րեր ամէն խնդիրներ ներքին դատաստանէ մը
կ'անցնէ և բոտ աշխ կ'ընդունի նոցա ներգոր-
ծութիւններն : Մեր ներքին թէ ատուելալան և թէ
նուազալան՝ կամ թէ այլապէս ասելով թէ ուղ-
ղափառ բանացի և թէ մոլորութիւն վայրենի շար-
ժութիւնը ընդ միշտ և նմալայ են հաշորդուած ի-
բաց ներգործութիւններ կրելով ըստ դատաստա-
նի հոգւոյն ի գրգռի ի շարժ գաղութ, և այնպէս
և նմալիր անձը գրախանայէս ի դործ մղելու նուազ
կամ ասուել շահեկանութեամբ : Վայրի բը-
նաւորութեանց բունին վրայ արտառաստեալ բանա-
կան հոգին պէտքը և կարծող ունի ընդերկար
մարդու մը, զօրել այնպէս իմն արամաբանելու որ,
հետեւաթիւնը լինի միմիայն կենաց յառաջդիմու-
թեան և դարգացումին շահուն համաձայն ի շարժու-
թիւն գալ և հեռի մնալ որեւէ վայրի և մոլորուն կը-

բայոյդ ներգործութիւններէ : Առանց բանաւորի
մարմին մարդէն ժողանդութիւն ունինք ամէն
ինչ ի խնդիր վրիժառի նկատի տեսուել և ամէն հա-
ղորդութեանց հանդէպ ի շարժ ի բարձր և երալ մի-
միայն կրից դոնացումի տեսակէտով դատելով, և
բանացիութեան կենսական ճշմարիտ շահերն ան-
տեսելով : Այլ սակայն նոր ուխտի անախտութեան
ուխտաւոր հոգին մէկ կողմ թողելով անցելոյն
մարմնաւոր վայրի տեսակէաներն, հաղորդեալ ի-
րեն և իրադութիւններն այնպիսի բարձրաբերձ հա-
յեղակէտով կը դատէ որք միմիայն բարւոյն և բանա-
ցիին նկատումներն կը թելադրեն, և և նմալայ
կեանքը չեն թողուր անտեսութեան շահուն և վր-
նասին նմալը վրիպելէ, և այնպէս ընդերկար
մարդանքով ունին ծիրիկ՝ նաւալ ընդալսնդ-
ութեան հոգին և ամէն խնդրոց հանդէպ պո-
ղաբանք անորոքը երկայնամիտ լինելու զօրել,
որ երանութեան և թեթեւեղանի սիւք մ'է հոգ-
մահարեալ անյայդ և վճիռ արամաբանութեամբ :

Առանց երկայնամիտութեան՝ յուզեալ դատելն
պարզապէս հիւսնդութիւն մը է հոգեւոր, և կա-
բոտ ազգայնութեան երաւումը :

31. ՀԱՄԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Համաբերութիւնը՝ երկայնամիտութեան նկատի կը
տարբերի որ սա վերանա շարիքի մը հանդէպ ան-
վրդով և անխոտով գանտելու յոժարութիւնը ու-
նենալով կամովին տեղի կուտայ թեղեալ տառնայ
կենսական շահու և վնասու հաշիւն անտեսելու,

իսկ նա՝ երկայնամտութիւնը դեռ ևս անժամանակ
չարեաց ցոյցերու հանդէպ է՝ որ իւր ներքին յոյ-
զերն բանացի մտածումներով ի դուստպ բերել մի-
այն ունի՝ սուանց ցաւի և Դեզութեան դիմա-
գրաւելու։ Ուղղափառ բանը՝ արածնեալ չէ ի նա-
խասահմանութենէ չեղում թելադրել որ և է վերահաս
չարեաց չեզոքացման համար, երբ նախախնամական
հնարչութեանց ցանկին մէջ չիկայ միջոց մը խու-
ստփողականէ, անկէց ազատ մնալու և միանգա-
մայն բանական կենաց անլուսնագ յառաջացումի,
եթէ ըլլայ դա պարտաւորիչ յարեցում մինչ իսկ
մահու բաժակի։ Զի աշխարհի վազանցիկ կենցա-
ղոյ մէջ իմացեալ մահը չէ այլ ինչ բայց եթէ
ընդ երկար ճանապարհորդութեան մը անտեսողի-
տական մի հանգրուանը այսպէս կամ այնպէս ան-
խուսափելին՝ ըստ նախախնամ արարչութեան։

32. ԱՐԻՈՒԹԻՒՆ

Երբ բանականութիւնը՝ անձնայլ արամաքանու-
թեամբ ներքին համոզումներ կը գոյացնէ կենսա-
կան որեւէ պաշտպանողական գործողութեան մը
անհրաժեշտ լինելու առթիւ, կեանքը նախախնա-
մութեան հրաշալի հեռատեսութեամբն այնպիսի պա-
հետի թագստեայ ուժեր մթերած ունի, որք և
թէ ծայրագոյն չարութիւններով ի հանդէս, ի գործ
մղուին, անակնկալօրէն կը բազմապատկեն հր-
դորութիւնն դիմադրութեան՝ հանդէպ հակառակու-
սական մահաբոյր սպառնալեաց, և այսպէս կը փրկ-
կեն բանական կենաց յարստեւութիւնն չարէն ի

դէպ եկած խզումի վտանգներէն, որ յաճախիկ են
աշխարհի կենցաղոյ մէջ։ Կենսական ներքին պա-
հետի գորութեանց լրութիւնը՝ ի պահու վտանգի
սուանց շուարժան ի գործ ի չարժ կոչելու չար-
ժութեանց արիութիւնն կ'ըսուի, զորս նախախնա-
մութիւնը ըստ տարողութեանը են խալայից պար-
զեւած ունի մէն մը անհատի ի պահպանութիւն
բանական կենաց։ Ի մէջ այլոց արիութիւնն ալ
զարգացման և նուազումի են թախայ է ի ձեռն ուղ-
ղափառ անտեսութեան և ի մոլարին։ Կեանքի
չստ մը անհատական նախասահմանութիւններ՝ զան-
գէտելով յինքեանս մթերեալ թագստեայ գերա-
զանց գորութեան՝ մոլորուն անտեսութեամբ խա-
վանելով զայնս կ'ապրին այնպիսի կեանք մը որ
հեռի է բանականութեան լրիւ զարգացումը և
բաշխաւորելէ։ Արիութեան չարժութեան զերն՝ կեան-
քի տապաւնէլին մէջ հաւասար օրէն կը տարա-
ծի թէ բնական և թէ իմացական ոլորտին վե-
րեւ։ Կեանքը դուցէ առաւելապէս բարոյական կեն-
ցաղոյ մէջ կը կարօտի արիութեան գորաւիքին
քան թէ բնականին։ Ունակացեալ որ և է մոլու-
թեանց դէմ մարանչիլ և յաղթական ելլալ յա-
ճախ աւելի դժուար է քան բնական որեւէ դի-
մադրաւումներու և զոհողութեանց։

33. ՈՂԶԱԽՈՇՈՒԹԻՒՆ

Բանական կենաց՝ իւր նախասահմանութեամ-
բն զարգացուն յառաջդիմութեանը հանդէպ՝ եր-
կու կերպ թշնամութիւններ կու, սոքա կը կոչուին
արտադին և ներքին, որք չարէն յառաջ կու գան

և ունին խափանել զնա, և առաւել կամ նուազ կատուսներով մատնել զնա ի նուազումն և ի կորուստ: Արտաքինը վայրի այն ուժն է որ առանց բանացութեան, մի միայն ի գոհացումն նախնանձու գեղին, հանդէպ բարոյն և գեղեցկին ի գործ կը դրուի, իսկ ներքինն՝ ունակութեանց այն ուժն է որ կեանքի մէջ՝ հակառակասական սովորութեանց չաւիղներով դարանամուտ, հանդէպ բանականին, բռնադատ իշխան մը կը հանդիսանայ և կը տիրողեալէ կամաց բովանդակ գեղին, կենաց անուշիկ և զարգացման հաղորդութիւններն դիպուածաբար կը վարէ, յաճախ հեռի, գոյզն ինչ բանացի կենսաշաշ լինելէ: Այսպէս կեանքը ենթակայ կ'ըլլայ ներքին թշնամութեանց աւերածութեանց:

Ողջախոհութեան առաքելութիւնը այն զօրութիւնն է որ, կը պատեհի՝ ունակութիւններն գեռեւս չը մոլորած, գոցել՝ կեանքի գոններն այնպիսի հաղորդութիւններու հանդէպ որք, չարէն կը մըղուին և յետ գամ քան զգամ մուտ գործելոյ պատահաս բռնաւորներ կը հանդիսանան կենաց ամենէն նուիրական անդաստանին մէջ, ուր կեանքը նախասահմանութիւն ունի անկաշկանդ մարդումներ ի գործ դնել իւր մեծամեծ կենցաղը զարգացնելու համար: Ողջախոհութեան գերն եւս թէ՛ բնական և թէ՛ իմացական կենաց հաղորդութիւններուն մէջ հաւասարապէս հեղինակութիւն ունի զայնա նախասահմանական չափաւորութիւնէն չը չեղելու համար:

34. ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Կեանքը զարգացումի երկու ճանապարհ ունի

հաղորդութեանց. անուսական և հակառակասական կամ այլապէս ասելով, բնական և հակաբնական: Հակառակասական ներքին կամ անբնականներն իսկովին հրաժարելի մերժելի հաղորդութիւններ են և յաւէտ ուղշակի կերպիւ վնասաբեր և կորստական կենաց, սակայն անուսականներն կամ բնականներն պատուիրեալ և արտօնեալ հաղորդութիւններ ըլլալով հանգեմ ըստ քանակին կրնայ այնպիսի չափազանցութեանց հասնիլ որ ենթական միշտ ի վտանգի կը լինի իւր կողմին նուազ կամ առաւել խանգարումին, վասնդի կենսական հաղորդութիւնք նախնանմական այնպիսի կարգադրութեամբ մը սահմանուած են որ իւրաքանչիւր կեանք իւր սննդեանց ստացումին հանդէպ՝ յանձին հեշտանքի, մեքենական ձգողականութիւն մը մթերած ունի, և երբ բնական յագուրդներու անուր, ձգողականութեան հաճոյքին առաւել քան զառաւել տեղի կը տրուի, ենթական այլ եւս կը սկսի անանիլ հեշտանալու համար քան թէ ապրելու: Ժուժկալութիւնը ստաքիւնութեան այն զօրութիւնն է որով կեանքը կը զօրէ իւր անհարկի հեշտանքներն խափանելով կեանքի հաղորդականութիւններն կատարել միշտ անուսազիտական չափաւորութիւններով:

35. ՆՈՒԱԶԱԿԱՆ ԿԱՄ ԿԵՆՍԱԿԵՐ

ՇԱՐԺՈՒԹԻՒՆԲ

Երկրիս կենաց նախածագային ժամանակէն ց'ներկայ կատարելութեան միջոցը՝ որ միլիոնաւոր տա-

րիներ կ'ենթադրուի, եթէ սկիզբէն սկսեալ բանաւոր առաջնորդութեամբ մը նախատահմանեալ անսովեթեանց լեցուն կիրառութեամբն առաջնորդուէր, այնպէս որ լրիւ խափանարկու չարիքներէ՝ հակառակ չի ազօրութեամբ պահպանուէր, դժուար է երեւակայել թէ արդեօք որքա՞ն պիտի կարճընար այս անիմաստ անհուն անցեալը, և արդեօք որչափ առաջ կ'անխառն պիտի լինէին բանական կենաց համար նախատահմանեալ հանդերձեալներն որուն մեծութեանը հանդէպ նախադուշակ մարգարէք հիացական ակնածութիւններ կը գգնուին և զգլխեալ կը ճառեն ի լուր աշխարհի։ Բանական կեանքը կը սուսացտի արհեստական այն չարիքներէն որք ընդդէմ ելանեն իւր գնացքին և յարստամբ ընդ կրօնակա դարձուցանեն ի յետկոյս չաւղին՝ կամ առիթ լինին զկայ առնուլ։ Այս հրէշածին չարիք կը ծրնանին նոյն իսկ յինքնէ բանական կենաց, որ հանգոյն ի գէժս բանացիին՝ մէնմի ճիւղալ դեւեր կը հանդիսանան հանդէպ իւրեանց՝ ներքնապէս, և հանդէպ ընկերին՝ արտաքնապէս, հաւատարապէս մահաբոյր և խոշտանգիչ։ Մարդ ինքն իսկ է իւր մահացութեամբի դեւն ներքնապէս իրեն և յարտաքուստ իւր ընկերին համար, անուր և մտացածին չարութեանց յարաճուն որոճացմամբն մարմնացնելով յանձին։

Եկեղեցին եօթն որակ ունակութիւններով կը սահմանէ զիւաց այս լէգէօններն որք կը պատեհչին մուտ գործել ի մարդ և մարմին կազմել անդ ի մահ իւր անձին և ի խոշտանգումն իւր անդրա՝ և անպաշտպան ընկերին։

36. ՀՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Մարդոյն թէ՛ բնական և թէ՛ բարոյական բաշխուակ շինութիւնը հաղորդականութեամբ այսինքն արտաքին ստացողութեամբ անդի կուեննայ։ Առանց հաղորդականութեան՝ կեանքի վրայ չամանդալ մը իսկ չտեսնար։ Մահը ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ հաղորդութեանց դռներն խափանել։ Մահացութեան պատճառներ են այն ամեն նկարագիրներ՝ սովորութիւններ՝ չարութիւններ և կամ բնաւորութիւններ, որոնք առիթ կ'ըլլան մեր շինութեան դռներն գտցել, հաղորդականութիւններն խափանել և կեանքը ծիւրել անսուսողութենէ։

Հպարտութիւն բոտած բնաւորութիւնը այնպիսի չարութիւն մ'է որ, պատճառ կ'ըլլայ կեանքի Աստուածապարզ և յարաբերութեանց շատ մը դրոշներն գտցել և անհաղորդականութեան մասնել զնա՝ որով ունի մնալ չեղարացեալ վիճակի մը մէջ կզգիացեալ, և անհաղորդ այն հիասթափ հրաշալիքներէ, զորս Արարիչը իւր շուրջը սուցուն կը հանդիսացնէ, ի յազուրդ սնուցումն իւրում բանական ձեռակերտին, ոյց անհրամիշտօրէն կը կարօտի իւր նախատահմանեալ մեծամեծ անձնիքը երկունքու դարգացնելու համար։ Այն ստոխճան անսուսողութեան կը մասնուի ոք՝ ինչ ատախճանի որ հպարտութեան չարափառութեան կապեալ կաշկանդեալ կը մնայ։ Վարկեաններ կը ստիչն օրեր կ'անցնին, ամիսներ կը հոլովին տարիներ կը զիգուին, մահուկը կը մարդանայ, սակայն այս մահացութեան ժութենէն ակառապարակ մարդը, կը մնայ այն նոյն մարմին վիճակի մէջ, որպէս թէ բանականութեան

հոգւոյն պատուաւորի ծիւլ արձակի պահուն իսկ դիւ-
ւային շունչէն խորշակահար լինի, և իսպառ իստի-
րէ ջլատէ բարոյական լրիւ անձնաւորութիւնը: Հիւ-
պարար չարութեան մը ծնունդն է, և այս չարը ծա-
գում առած է ժառանգական այն վրէժ մեղանշում-
ներէ, որ հաշորդականութեան չեղումներով իմաս-
տակութիւններ մթերած, ենթական չնորհազուրկ
կացուցած է իրաց ճշմարիտ անցուցարձը ուղիւ
բանիւ նկատի առնելու կարողութեան, որով հպար-
տը երկիւղ մը իւրացուցած է յամենայն պարա-
գայս՝ ինքզինք, արժանեաց ստորոտը համարելու:

Հպարտը իւր այս երկնչած վիճակին չի մատ-
նրուելու յարաժամ ճգամը, յանգէտս կը խափանէ
աղետալի այն ամեն հաշորդականութիւն երես, որով
ունէր մեծափնծա աճիլ և զարգանալ և պաշա-
րելել ըստ իւրում նախաառնանութեան:

37. ՆԱԽԱՆՁՈՒԹԻՒՆ

Արդէն մահացու եօթն գլխեայ ճիւղ գեներն,
իբերածն հրէշներ են, միմիանց ծնունդ առող ըզ-
միմիանս որդեգրող միմիանց գեալին և խարխիս հան-
դիսացող, բիւրապիտի ձևի բազմադեմի կերպարանի
տակ ընդ մըշտ մարդոյն անխնայ պատուհասներ:
Նախանձը՝ այս մարդախոշոչ պատուհասը, ծնունդն
է այն իսկ հպարտութեան չարաթոյն գեին՝ որուն
ենթարկեալ մարդը, երբ անխնամ և անփոյթ կը մնայ
իւր այս չարածին չարութեան մասին, անտեսադիտա-
կան միջոցներով չի ջանար խափանել զնա աճելէ և զօ-
րանալէ, առիթ կուտայ թխտելու և ծնանելու զայն

իւր ա՛ռէքունջ և անպաշտպան մարմնոյն մէջ: Նա-
խանձու գեը երբ որե է մարմնոյ մէջ ծնունդ
տանելով բանասորի, և անդ անարգել զարգանա-
լով մարմնաւորի, այլ ևս անդէն իսկ է պատու-
հասի երկճիւղի մահաառասուռ շերտեր արձակել
մին հանդէպ իւր անձն՝ իսկ մբւսն հանդէպ իւր
յնիկերին: Յարձակումի այս շերտեր այնպիսի մէ-
կն և անվիճելի նպատակաւ կ'արձակուին, որ եր-
բէք խնայելու ճիւղ մը չիւղ մը իսկ չեն ունենար
այլ համակ մահացու սլաքներ՝ կը սուրան անխը-
նայ: Կարելի չէ յուսելու զայն երևակայել մի այլ
չարչարանք՝ որ մարդ իւր ներքին նախանձու դի-
ւաց չարութեանէն կը զգայ: Կարելի չէ երեւա-
կայել առուելատանջ զփոք մը, քան նախանձու-
թեան չարժութեամբ արհեստապէս յօրինեալ մը,
որուն շրջափակին մէջ՝ ենթական, անխոստովանելի
չարչարանք կը տառապի: Այսպիսի գեհնեական
անցուկարցից բոլորովին անդէտ անտեղեակ ընկեր
մը չունի իւր դէմը մի այնպիսի անողոք թշնա-
մի մը, քան զայն որ ընկերին նախանձութենէն ի
դէպ գայ: Մարդկութիւն արդէն իսկ բազմիցս
հանդերձած էր իւր անմահութեան մեծ կեանքը
երկնել, եթէ այս ճիւղ գեւը՝ նախանձութիւնը,
յանձն իւր ընկերին անխուսափելի պատուհասը չի
հանդիսանար: Այս չարաթոյն ժարը երբ զփպշի
պատահութեամբ և անզրահ կացութեամբ մարդոյն
մարմինը դրախտէն ներս կը մտնէ, և անտեսադի-
տական հարքներով դուրս վտարելու ջանքը սեղի
չունենար, այլ ևս նա իսպառ կ'ուրանայ իւր ան-
տիական տանդու՛մը, ոչ հայր գետէ ոչ եղբայր, ոչ
մեծ գիտէ ոչ փոքր, նա զգլխեալ իւր ներքնա-
ճիւղ գեւին գալարումէն, կուրացեալ իւր գեհն-

նապաստ մտալէն, չունի երբեք արգելանք մը խնայելու այն սրածայր սլաքը զոր կ'արձակէ ի տապառա իւր ընկերին:

38. ԲԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Հակառակասական կեցութեամբ խանդարեալ մարդը զգայնօրէն ընդունալութեամբ մը կը զգեստաւորի, և անշմատ նախասկներով կը սպասէ կենսական այն ուժը զորս նախանշամբութիւնը՝ իժմա մու վտանգաց, դրած է իմարդ, ինքնապաշտպան լինելու համար: Կենտականութեան համար թանկագին այս ուժը՝ կազմադիտական տեսակէտով՝ ջղալին դրութեան արամադրութեանցը տակ դրուած է, ի դէպ պահու, կեանքը պաշտպանելու համար, այլ սակայն մոլորուն անտեսողութեամբ ապրող մարդը յաճախադէպ՝ անտեղի զգայնօրէնութեամբ՝ ծնունդ կ'ուտայ մի այն պիտի անիմատ չարժութեան, որուն ելքը կը լինի յիմարութեամբ առգորուն անտաժէտութիւն մը, յամենայնի ջղագութիւն, յաճախակի բանադուրկ ի վարումն կենաց: Կեանքի ֆիզիզական կազմակերպութիւնը այնպիսի խորիմատ վերաբերումներ ունին որ ներդաշն և խանդարուն վիճակներու արարք կըրնան սկզբամբ հակառակներ լինիլ, ըստ արեւապատութեան վարիչ չարժութեանց: Միեւնոյն անձը կըրնայ ի պահու հանդարտ կացութեան՝ կարի բանադիւթեամբ վարել զկենտ, և ի պահու խոռ վաղութեան՝ կոյր զկուրացն մղել զնա ի գործս անյուրս յիմարականս: Մարդոյն սոցն բանադուրկ չարժութեանց՝ եկեղեցին, բարկութիւն անուանելով կա-

րի բանադիւթեամբ կը դառաւորէ զայն ի չարս մահացու մեղաց, որ առաւելագոյնս ևս է քան զայլս: Բարկութեան մահաչար ժանրը կր'նալի կը մահացնէ՝ թէ առ անձն ինքնապատ չարժութեամբ, թէ առ ընկերն բանադուրկ վայրագութեամբ: Մարդ և մարդկութիւն, չունին տուակ ջան զառաւել կործանիչ թշնամիք, քան զանբան խոռվքն բարկութեան, որ կ'սծէ հաւասարադէն թէ զանհոտն և թէ զհատուն ի գանալիժումն:

39. ԾՈՒԼՈՒԹԻՒՆ

Կեանքը չարժութեանց խարստիւն վայր միայն ունի գոցանալ, և անդր քան զայն անկութիւնն է, մահն է: Բանին առաջնորդութեան ենթարկեալ կեանքը, նախառնանքութիւն ունի զայն վաղելի այն պիտի գործնութեամբ, որով կենսապարգև չարժանութիւնը՝ կարի բանադիւթ անտեսութեամբ, ունակութիւններու հաստատուելովն՝ զիւրեանել անվարութիւններ գտնուց, կենաց ճարտիր՝ յարուսն պարենաւորումը անպակաս առնելու համար: Կարօտ է մարդ յարաշարժ վիճակի մը, թէ ի նոգ և թէ ի մաւրմըն, իրեն համար նախասահմանեալ կիցութեան կատարին համեմու համար, ապա թէ ոչ կեանքը կ'իյնայ անտաւալութեան ատիժանին, որով և ի ճանապարհն մահու: Եկեղեցին՝ կենաց վարչութեան այս անձարակ վիճակին ենթարկող չարժութեան ծաւալութիւն կ'անուանէ, և ի չարս մահացու մեղաց կը գտնէ, բարբառվին մեղադրելի կամայականութեամբ մը, նախախնայապարգև թան-

կարծէք նախատահմանութիւն մը՝ եպերեղի անվութեան թուիւմը համադրմի գոտացումի մասնաւորութիւն համար :

40. ԱԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախախնամութիւնը՝ ինչպէս համատարած արարածներն՝ նոյնպէս և զմարդ ձգողականութեան համայնաժիր շտապիղներով սրբաւարած է որք հաւասարաց ուղղութիւններով շարժութեան ազդակներ գոլով՝ որդեգրեալ կեանք մը իւր անդէն իսկ ծագմանն, առանձնացատուի ձգողութիւնովն յանգէտս կ'առաջնորդեն զնա դէպի յայն՝ որուն որ պէտքը ունի առի ճարտկումն, առ ի կեցութիւն :

Ըստ կատարելութեան յրնթացս կենաց շարժութեան՝ կամ կրից այս ազդակներ այն աստիճանի չեչտ մը կ'առնուն իներքս կենաց որ այլ ևս գիտակից վառարան մը կ'ստեղծեն պահանջումներու որով կեանքը՝ կեցութեան պարեններն կը մթերէ առ ի գոյութիւն : Ի մէջ այլոց՝ կենսական սոյն շարժութիւն ևս՝ որ նախախնամութեան հիացուցիչ նախատեսութիւններէն մին է, նախատահմանաւոր է՝ կարի ներդաշն վիճակաւ մշակել ի կեանս՝ և երբեկ չը չեղիլ ի ծայրահեղութիւն՝ կեանքի բնութագրմի կարի փափուկ մեքենական գործառնութեանց մէջ, հրէշածին վառարաններ գոյացընելով խաթարել շարժութիւններ չը ծնուցանելու համար : Ազահութիւնը՝ հրէշ շարժութիւն մը է այնպիսի ծայրահեղ վառարանէ մը ծնունդ առած, որ կարի ցնորական արամաբանութենէ կազմակերպեալ՝ կեն-

նաց միւս լրացուցիչ մասունքն իրովն բերած գերած է այս ճիւղալ շարժութեան որ յաւէա կը բռնայնայ միւս այլ ամենայն շարժութիւնս ծիրել անտեսել և իւրովն միայն զբաղիլ, որով ծիրել ըզկեանս ի կորուստ անվրէպ : Իզուր կը ճգնին մարդոյն միւս այլ ևս կենսաշինական շարժութիւններն ահիլ և զարգանալ՝ երբ հեղ մը ազահութեան հրէշը գլուխ բարձրացուցած կը բռնանայ միայն իւր մարմին ևսին ի յագուրդ գործելու, և զայլս կարեորս անտեսելու : Առաւել քան զառաւել ուղտփառ սահման մ'է ազահութեան՝ շարել և զսա ի շարս մահացու մեղաց, որուն ենթակիւն առանց վերապահութեան կարի արամադիր է զոնկ զանձն ի սէր միոյ միայնոյ բնից ստորաւորաց անհամեմատ ազահճանաւ իւրիք և զընկերն առաց խղճի իւրիք շամանգաղային ազդեցութեան, այսքան խանդարուն ի բանացի դատողութենէ : « Հնար է մալխոյ անցանիլ ընդ ծակ ասղան, քան ազահին մտնել յարեալութիւնն վերնագաւառին քանականութեան »

41. ՈՐԿՈՐԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆ

Որորամոլութեան մեղքը կրկին տեսակետով մաւհացու է թէ ֆիզիքական կազմակերպութեան խանգարիչ հանգամանքով և թէ բարոյական շարժութեանց ներդաշնակութիւններն աղուալող տեսիլ ձգողութեամբ մը : Որկորամոլութիւնը այնպիսի ախտ մ'է որ տիւ և գիշեր կը խառնէ մարդոյն հանգիստը առ ի սարքումն սպաստ որկորին, առ ոչինչ գրելով միւս այլ պէտք կենցաղոյ, գերեալ

ի նա կարի ա զուսպ ձգողութեամբ: Նորա հա-
մար չատ անշմատ չարժութիւններ, են միւս այլ
կենսական բերձունքներն՝ որով կեանքը շահեկան
նկարագիրներով կը զարգանայ: Նա մշտնջեն կը
բազում ան յառնայքին չուրջը որ որկորին քմայ
ծխնէին վրայ կը դառնայ: Կ'ապշի նա այն հա-
մարումներու վրայ որով կ'ուտեն և կ'ըմպեն միմի-
այն ապրելու համար, և չեն զիջանիր ապրիլ մի-
միայն որկորին ճաշկը դոհացնելու համար: Այս-
պէս՝ հոտորածէք շարժութիւն մը՝ որ կեանքը վայ-
րենուոյն ոտնմանին մէջ կարանուորելու որակու-
թիւնը ունի, և կ'արգելու բանավարութեան ան-
դատմաններուն մերձեցալ, հաւատարագէն մահացու
թշնամիներ և մարդուն, որք զոգցես ուխտ կրն-
քած են չարին՝ բանավարութեան հրաշալիքներն գո-
նացնելու որք հանդերձեալքն նախատահմանաբար
անդի ունենալ:

42. ԲԻՋԱԽՈՂՈՒԹԻՒՆ

Բիջախոտութիւնը առաւել ևս մահացու թրջ-
նաւի է մարդկային կենաց, որով մարեաններն յան-
վրէսս կաշկանդեալներ են զգայական ձգողութեան
վայրի ստամանչն մէջ գերեալ մնալու: Բանաւո-
րութիւնը ունի յառէս անդարգ մնալ այնպիսի
մարմնայ մը մէջ՝ որուն բազինը միմիայն իսպա-
ցանկութեան կոնգնած ունի և այլ պաշտամունք
զուհուրեք կը մատուցուին անդ որք կեցաց բա-
րոյալան անումին կը ծառայեն: Մարդոյն կաղ-
մագիտական զբոսիւնը թէ մարմնապէս և թէ հո-

գետորայէս՝ որք ընդ միշտ համերաշխ անտեսու-
թեան մը հաւատարօքն են յաւայ ևն, չ'ունի այն-
պէս՝ աւերածող չարիք մը՝ որքան որ բիջախո-
տութեան յարածութի մնայլը կը յարուցանէ: Մարդ
պէս և գիշեր անդադար զբաղեալ մը է ի շի-
նութիւն իւր հաւաքական չէնքին: Այս զբաղու-
մը զադարձ, անվրէպ զբիղութիւն մը է կաղ-
մութեան և զարգացումի վիճակին նկատմամբ: Ըզ-
բաղին՝ գիտակցութեան հաշորդակցութեամբ դա-
տադատմանըով մատին բանախօսել մնախօսել է,
հաւատքն և համոզումի չէնքեր կառուցանել է ճըշ-
մարիտ դատաստաններու վրայ: Բիջախոտը՝ իւր բա-
տորածիւք մտածմանց ձգողութեամբ արբշիւ, կը գե-
րէ զանձն յանդադար զբաղումս յզգայական շար-
ժութեան, և դուռուրեք թողու ժամանակ ի շի-
նութիւն բանական կենցաղոյ որով ծիւրի մինչ ի
կորուստ:

43. ԿԵՆՍԱԿԱՆ ԶԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ահն ինչ կեանք է, և կեանքը իր ծայրա-
պոյն մասնկաւ մազիկի չ'է մեղ: Մեղի մատչելի
արարած կեանքը միջանկեալ մը է, և երկու ծայ-
րերը ճեղի են մեր գիտակցութեան հաւողութեանէ:
Մեղի հանանկի ծայր տարերքը բաղադրեալ կեան-
քեր են՝ որեւէ ճարտարարուեստով զոյսցեալ և ա-
բարադորձեալ: Չենք հառած ծայրի մը ուր ճար-
տարարուեստը՝ բաղադրութիւնը՝ չինութիւնը դա-
դար առած լինի և միակ պարզ տարերքէ մը բաղ-
կացած լինի: Անհունադգի ձեալիսութիւններ են

որ թերևս միակ տարերքի մը գոյութենէն անհունազգի ներգործութիւններ կը ճառագայթեն և կը պարուրեն նիւթը՝ կեանքի հաղորդական ափննանաւորը միջոյնը։ Ի մի բան որ կողմը դառնանք ինչ տեսակէտով դիտենք՝ ինչ աստիճանի նըզօր հաղորդակցութեամբ զինուի, շինուածքի մը՝ ճարտարապետական կերտուածքի մը, չափաբերական նրբին հաշիւներով գոյացած արարածներու մը հանգէպ է որ կը գտնուինք։ Շինութեան սոյն ոճը ամենուրեքեայ հեղինակութեան մը անուշալի անխփօն անտխալ արտադրութիւնն է, որուն մէջ ապետականութիւնը ընդ ամենայն ծագս տիեզերաց կը պատմուի համադիմը գործնական օրինակներով իսկ։ Հնար չ'է մտածել սկիզբ մը թէ, էր երբեմն որ տիեզերական այս վիճակը գեռ ևս տեղի չունէր։ Եւ հնար իսկ չ'է դարձեալ՝ առանց սկզբնութեան մը հանգստեան եղելութեանց անցեալին բարձունքն իվեր մաքրելի, և մըտացնոր չը տարբարուծիլ։ Անհասանելի այս անորոշութիւնք արգիւք մը չեն սակայն մեզի՝ հասնիլ այն ճշմարտութեանց, որք բաժարձակօրէն մեր ուղղափառ տընտեսութիւններն կարտայայտեն, և մասնանի լեզուաւ մը մեզի կը բարբառին, և տիեզերաշինութեան այս համատարած ճարտարարուեստէն մեզի պատկանեալ գլուխներն օրն ի բուն ժամն ի բուն մեր ականջին կը կարդան։ Այլապէս ասելով, բովանդակ տիեզերք կանխամտածութեամբ մը չափեալ ձեւեալ և ի չարժուած դրեալ մեքենականութեան գործարան մը է ուր կեանքը ինքնաշինութեամբ կ'արարագործուի։ Ինքնաշինութեան այս արարուած նախախնամապարգէ ձգողականութեամբ մը, մէն մի կենաց ուրոյն ուրոյն՝ կայանքներուն մէջ այսինքն միջա-

վայրին մէջ՝ մեքենաբար, ենթակայ կեանքին գլուխակցութեան սահմանէն դուրս ինքնաբերաբար տեղի կ'ունենայ։ Բանական կեանքը սոյն ձգողականութեան իւր ինքնայատուկ լեզուաւ որոշ որոշ անուններ ունի տուած սոյն կենսական ձգողութեան աստիճանին կատարելութեանը համաձայն։ Ինչպէս ի մեքենական ասի ձգողութիւն կամ յարումն՝ յզգայական հեշտութիւն կամ ցանկացումն և յիմացական հաճոյք կամ սէր։

44. ՀԱՃՈՅՔ

Թէպէտեւ հաճոյք բնիով միայն իմացականութեամբ կատարելագործեալ կենաց ձգողական զօրութիւնն իմանալ հարկէ, սակայն աննախապաշար տեսակէտով՝ իդէպ է, կեանքի ընդհանուր աստիճանաւորութեանը մէջ իսկ կենսական ձգողականութիւնը հաճոյք անուամբ որակել, և աստիճաններն ամականներով որոշել, մեր մտադրած իմաստէն չը հեռանալու համար։ Զի կեանքի ամէն աստիճանի մէջ՝ ձգողականութիւնը միեւնոյն պաշտօնն ունի առաջնորդել նմա այն գործողութեան այն զբաղումին որով իւր շինութիւնը ունի ի գլուխ ելանել։

45. ԴՐԱԿԱՆ ՀԱՃՈՅՔ ԿԱՍ ՅԱՐՈՒՄՆ

Կեանքի՝ մեզի հոռանելի նախածագէն սկսեալ մինչ զգայական բարձրութեան հասած աստիճանին դրական կամ համր անուանելով՝ սոցա կաղմագիտա-

կան ինքնաշինութեանց ձգողականութեան իրէպ է
յարուան կամ յարողութիւն կոչել որոց բազմադիմ
խնամութիւններն բնագիտութիւնը կը ճառէ : Յարու
ղութեան և չը համակերպութեան անողոքելի անբու
կըզբնական օրէնքներովն է բովանդակ համար բնութիւնը
յատորոտս զգայական տիեզերաց , ինքնաշինութեանը
նի , կերտուի և բանաւոր արարչին ուրուագծերն կը
յօրինէ կը մարմնացնէ :

46. ԶԳԱՅԱԿԱՆ ՀԱՃՈՅՔ ԿԱՍ

ՀԵՇՏՈՒԹԻՒՆ

Զգայական բարձունքներուն մէջ հասնու կեան
քերն՝ այնպիսի կատարելագործեալ ձգողականութեան
մը կ'արարչագործուին որ , անդ կեանքը ինքնաշին
ութեան մը առանձնայատուկ կըզգիացումով մը առ
բանջատ բաժանականութիւններու կը մէտի և ինքնու
րոյն ձգողականութեան մը սկզբնաւորութեան ծա
գում կուտայ : Կեանքը տակաւ՝ այս աստիճանի կա
տարելութեանց մէջ , ինքնաշինութեան ձգողականու
թեանէն՝ իւր գանուած կայանքին բնութեան համա
ձայն ինքնուրոյն սեփականութիւն մը կը գրաւէ ,
որով կը կառուցանէ իւր շինութեան վաւարանն :
Զգողականութեան այն աստիճանն՝ որ զգայական
արարածները կ'առաջնորդէ , իրէպ համարուած է հեշ
տութիւն անուանելով սահմանել այն գաղափարը ու
րով իմացնել կուգուի :

47. ԻՄԱՅԱԿԱՆ ՀԱՃՈՅՔ ԿԱՍ

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Կենաց նախաձագէն ց' կատարելագոյնը՝ մինչ բա
նականութեան լատայն անժառայ գաղափարակէտը , հաճու
յից ձգողականութիւնը՝ համահաւասար կատարելու
թեամբ գաղափարաց զարգացումը կը յառաջանայ ,
պարզ յարողութիւնը աճելով և նրբանայով գիտու
թեան աննջողի հրապոյրին կը փոխակերպուի : Երբ կեան
քը զգայական վայրի կայանէն տանուելով բանակա
նութեան մըջալայրը կը փոխադրուի , տակաւ սկիզբ
կ'առնուն հեշտութեան հաճոյքներն ի գուսղ անկանել
և իմացականին՝ գիտութեան բարձրաբերձ հաճոյքին
տեղի տալ որ Աստուածայնոյն կը վերաբերի : Գիտնալու
իղծը հասկընալու աննջը , յայտնութեան հաճոյքը ան
բաղդատելի հրապոյր մը ունի ձգողականութեան , որով
բանական արարածը կը զօրէ զիւրաւ լքել , ուրանալ
մարմնաւոր ստորալայ հաճոյքներն՝ հեշտութիւններն ,
և անձնատուր լինիլ Աստուածայնոյն , որ վաւարանն է
համայնագիտութեան :

48. ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՃՈՅՔ

Նախաձագային կեանքէն ց' բաժարձակն , գրական
հոլային կենաց ստորտուն իմացականին ց' գաղափարա
կէտն , սոյն անհուն աստիճանին ենթարկեալ տիեզերա
կան լրիւ կեանքեր , իւրեանց առանձնայատուկ ձգու
ղականութեանը հեշտութեանը և հաճոյքին ուրոյն ու

բոյն ձգտումներն ունին և որով զօրութեամբ իւրեանց անտեսագիտական շարժութիւններն յաւիտենապէս կը վարեն յանդադար, և արեգերաց անհունութեան բովանդակ միջավայրերը՝ կեանքի անմահութեան հաղորդութեամբն մշտականօրէն վառ կը պահեն առ յաւէտ։ Գոյանալու արեւելու և գնտակցութեան մշտականայ՝ հոգիներ էացնելու արարչագործական բովանդակ մղիչ զօրութիւններ՝ ևռասարձան հաճոյից վառարաններէն ի բոբբոք եկած, յաւիտենապէս կը գեղազարդեն արեգերական անհուն աշխարհովը, իմացական կենաց գոհար փայլակներովն, ի փառս միոյն միայնոյ համայնապատճառ բաժարձակին։ Կենաց յաւիտենական գոյութեան ինքնաստեղծ մեքենականութիւնը այնպիսի անողորմ աստիճանաւորութեան բաշխումի մը ենթարկուած է, որ յառաջ քան զյաւիտեանս արդէն իսկ զամենայնս նախառանմանօրէն սահմանադրուած՝ գոյութեան կամ կորստեան՝ ըլլալու կամ չ'ըլլալու՝ կենաց կամ մահու անողորմ պայմաններովն պարուրուած՝ ի հանդէս եկած են, ամենակալ Արարչին յաւիտենական փառքը իւրեանց էութեան և գոյութեան համարառբառ լեզուովն մինչ ի ծագս արեգերաց պատմելու համար։

49. ՄՈԼԱՐ ՀԱՃՈՅՔ

Կեանքը ստորէն ց' բարձրը ծագէ ի ծագ կատարելադիմութեան ճանապարհով մը կը յառաջդիմէ, ընդ միշտ աստիճանական փոփոխակերպութեամբ, ինքնակայ ընդթով՝ կղզիացեալ որակով՝ պէսպիսութիւններ կուտակելով, անհունազգի բաժանականութեամբ։ Յառաջդիմութեան այս ընթացքին մէջ՝ կեանքի անտեսա-

գիտական կեցութիւնը այնպէս իմն նախասահմանուած է, որ աստիճանական՝ յառաջդիմական՝ մէն մի կայք մէն մի կայան, իրեն յառուկ ձգողականութիւնը ունի առ ի ճարակումն և ի մշտնջենաւորումն նմա, ինչպէս ըսուեցաւ։ Այլ սակայն կրնան անտեսագիտական այնպիսի պատճառներ իղէպ դալ, որ ենթակայ կենաց ներդաշն կեցութիւնը ստաւել կամ նուազ կերպիւ խանգարուելով՝ ձգողական զօրութեան յառաջդիմութեան հանդէպ արգելքներ կը յարուցանեն, որով կեանքը կը դառապարտուի զկայ աստուի՝ և իւր նախասահմանեալ ընթացքէն խափանել։ Իմացականութեան կայքին կայանին հասնող կեանքը՝ նախասահմանութիւն չ'ունի, ստորակայ կենաց ձգողականին՝ զգայական հաճոյքին շարժութեամբն ճարակ ստանալ, որ յաւէտ անդէպ է և կորստական, որով կեանքը ունի անվրէպ առաւել կամ նուազ կերպիւ ըստ աստիճանի մոլորութեանն՝ նուազիլ դէպի անշարժութիւն։ Մոլար և անդէպ է ձգողականութեան այն հաճոյքը, որ ընդ երկար սովորութեան բռնադատով մը ստորակայ կենաց՝ ըզգայականէն ժառանգաձգելով իմացականութեան սահմաններու մէջ ի կիր կ'առնուի։ Նախասահմանութիւնը գերիվեր է ամէն կամէութիւններէ՝ ամեն բռնադատումներէ, և յաւէտ անողորմ։ Չիկայ անտեսագիտական որեւէ հարբ մը որպէսզի իմացական կենաց բարձրաբերձ ոլորտից մէջ՝ լուսաւորութեան Աստուածգիտութեան՝ Սրբութեան Սրբոցին միջավայրը, իմացականութեան համակ միջնորոտին մէջ, զգայական մարմնոյ մօլի շարժութեանց ևս տեղի տալ և չը մթագնել զայն, չը նուազել և ի ծիւրութիւն չը մատնել զայն։

50. ԱՆԱՆՑ ԿԱՄ ՇԱՆԴԵՐՁԵԱԼ ԿԵԱՆՔ

Էշ երբեմն որ մեր բնակավայր երկիր, յետ բազում յեղաշրջական փոխորկայից դարուց, անեղատատա հրէշներով լի էր, և անհարկին՝ տկարագոյնից կեայ։ Այլ սակայն նախախնամութիւնը՝ անդէն իսկ ի ծագելէն կենտականաց, ունէր սերմանած բնականութեան շաւանդագոյն չափն ի նոստ, որուն դամ քան զգամ բարեշրջութիւն ձգտականութեամբն ժշտկեալ մարմնաց համբը կաւ երկրին վրայ աճելով զարգացեալ երկնածրնունդ համաշուրջ զօրութեան բնականութիւնը երաշխեց, որով նախատաճմանեայ երկնակաջ արարածներն ապահովեց հանդէպ վերահաս ճիւղածին պատահալից, և հարթեց ճանապարհն երկնային հանդերձեալ կենաց։

Ուղղափառ արաժաբանութիւնը՝ մարդոյն անցեալ բազմադիմի կերպարանափոխութեան անհուն ժամանակամիջոցը ներկայ անուանական մեծութեան հետ նրկատի առնելով, մայր երկրի զեռ ևս զեռտտի վիճակովն անհուն ապագայի մը անվերջելի հաւանականութեան վրայ յենելով, և նկատելով որ զեռ հարաւորութեան ցանկը անծայր երկարութեան մը սկիզբներն լինելու հաւաստիքը բազմաւ վրկայելի գոյով, և բանական արարածը համատարած բնական զօրութիւններն հեղինակաբար վարելու ժառանգաւորը լինելը աներկբայելի, զժուար չէ կարի ուղղափառութեամբ յայտնել թէ, ի՞նչ պէտք է ըլլայ ներկայ մարդուն հանդերձեալ կեանքը։ Ներկայ ժամանակամիջոցի մարդոյն անտեսազիտական տաքնապալից կեցութիւնը, այնպիսի զիրք մը և կացութիւն ստեղծած է, այնպիսի փոս և տախտկ

պատուանդան մը հիմնած է որ շատ զժուար է այսպիսի մուշկապատ հայեցակեռէ մը՝ անցեալներ նկատել և ներկային թանձր նախալուշարումէն զերծ՝ յստալորէն հանդերձեալներ տեսանել։ Եթէ բացառիկ սրբազան հոգիներ զօրած են ճշգրիտ հանդերձեալներ գուշակել և զայն մարդկութեան գերագոյն մատենոյն մէջ նրկարագրելով ուխտիւ և կտակով աւանդած են զայն առ ի գէտութիւն, մեր արդի գիտակաւ ո՞ր ծանօթութիւնն է որ կարողանայ հերգել զայն։ Տնտեսագիտական սկզբունքի արդի ձեւն է որ զօրած է ընդ երկար յապագել այն բարեշրջումներն զոր մարդոյն ներկայ կատարելութեան կարող է երկնել և փութացնել այն մեծութիւններն զոր նախախնամութիւնը հանդերձած է բանական մարդոյն զգենուլ։ Տնտեսագիտական արդի խաւ և անիմատ ձեւն է որ մեր նախապաշարման խաւերը թանձրացեալ պահելու ճարակ և անունդ կը հայթայթէ։ Տնտեսագիտական սկզբունքը հաստատ է՝ արդար հիման վրայ և ահա անդէն իսկ է անընդմիջական դարագլուխ մը կարի շահուէտ կեցութեան և համօրէն ազգի մարդկան անհամեմատ բարեգաւաճման, որ խանձարուրն ունի լինել հանդերձեալ մեծութեան։ Ամենայնաթմ զօրութեան հանդէպ, մարդոյն քմահաճ ուժը այնքան տկար է որ ժամանակի խընդիր է այլ ևս ներկայ տիրող անտեսութեան ձեւն զէպի նախատաճմանականին բարեշրջելու կերպին տեղի տալ։

51. ԲԱՐԵՇՐՁՈՒՄՆ

Բարեշրջման տիեզերական սկզբունքը խիստ պարզ է, և միակ սկզբունքի վրայ խարսխուած, որ տիեզե-

բական է, որ յաւիտենական է որ անփափսխելի է, և այն իսկ է բարւոյն և գեղեցիկին՝ արդարին և անմեղին՝ վայելուչին և համեմատականն մշտն և նուրաւական անմահութիւնը, և հակադարձաբար չարին և ագեղին, անիրաւին և մեղաւորին, անխելին և անհերքաշին աւնոգութիւի կորստականութիւնը։ Տրեղերքին բովանդակ գոյութիւնն առաջնոց պայմաններէն միայն կախեալ է, իսկ վերջնոց՝ բացասականաց երեւթիւներն, մշտնջենաւորող գոյութիւններ մը չեն, այլ իւրեանց դատապարտութեամբն բռնաւորեալ անցորդներ՝ դէպի կորուստը ճանապարհորդող, որոց իւրեանց անհետամբը վերջացումուն ժամանակամիջոցը ուղիւ կը համեմատայն իւրեանց չեղեալ և աշտաղեալ գոյութեանց աստիճանին հետ։ Տրեղերքը՝ իւր բարութեամբն ամենակալ արարչին յաւիտենապէս անկապուտ կայուածներն ստացումածներն են, և որոց լիութիւնը՝ անողոքաբար պայմանաւորեալ են կամ իւրեանց տիրուն բնութեամբն կեալ և յաւիտենական կենաց կցորդ ժառանգ հանդիսանալ և կամ նուազ կամ առաւել թափով անհկտիւ և ի կորուստ դառնալ, տեղի տալով ուղղափառ կենտուորաց միայն։ Մարդ՝ ցարդ մեզի ծանօթ կենտուորաց բաղդաւորագոյնը, և իւր չեղ ճանապարհէն փրկեալ մը ազատեալ մը, և ի չնորհա նախախնամական յայտնութեանց մշտնջենական կենաց թափինն ժառանգելու և բանաւէտ ժառանգորդ մը է՝ տրեղերական կենաց և մահու պայմաններուն զխտակից առաջնորդութեամբ մը։ Այս առաջնորդութիւն՝ կենաց անկատար սկզբնաւորութեանց բաղմապիտ տատիճաններու մէջ՝ միեւնոյն նախախնամալին ձգողութեամբ՝ յանգէտս կ'ընթանար դէպի կատարելութիւն, իսկ ի պահու բանականութեան չրջնամուտին՝ ի պահու դրախտի դաշնաւորութիւն, նախախնամութիւնը յայտնարատբառ լեզուաւ, բա-

ցայայտ արամբարանութեամբ՝ բանաւոր ուսուցիչ կը հանդիսանայ իւր բնաբնկագոյն արարածին, կենաց սոյն նախական չրջանը, բանականութեան տիրապետական ժամանակամիջոցը ինքնատեղծման գիտակցութեամբ անցնելու, և չարաբերական ճշգրտ հաշիւներով աւանդին ազանովութեամբ, մինչ երկնային անմահութեան սահմանը մատ դանելու համար, ուր տեղի տունը բարձրացումն փառաց ի փառս այն աստիճանին, ինչ աստիճան որ ՆԱԽԱԽՆԱՍՆ ԲԱՆՆ ԱՍՏՈՒԱԾ, յառաջեան թղաւիտեանս նախասանմանաւ ունի վասն ազգի մարդկան մեռումն երկրին՝ ի ժառանգութիւն։

Մարդոյն կենաց ներկայ չրջանը ինքնագիտակցական ժամանակամիջոցը գոյով, և այլեւս հասու լինելով ԲԱՐԻՈՅՆ և անմահականութեան ինչպէս նաեւ չարին կորստականութեան անողոք դատաստաններուն, իւր ակեղագոյն պարտականութիւնն է սահմանադրել արնտեսագիտական այն վտէժը, սկզբունքներ որով մարդկութեան թէ հանուրը հաւաքաբար, թէ անհատը մասնորէն ազատ լինին, տրեղերական արդարութեան խտրիւթիւն վերայ, բռնատիրութեան բաղմադիմի և դիւաշունչ ձեւակերպութիւններէն, որպէս զի կարող լինին համեմատաբար պատահութիւն մշակել արարչագիտական բարձրաբերձ ճշմարտութեան հասու լինելու համար, որով միայն ունին բնական զօրութեանց բովանդակ դաներն իմացականութեան մրտնոյն բանականութեան առջև յանպայման բացուելու ուր վաղ կամ անագան հանդերձեալ է փառաց թագաւորը ԲԱՆՆ ԱՍՏՈՒԱԾ, յաղթականօրէն մատնել։

* * *

Մարդկութիւն՝ անտեսագիտական ուղղափառ արնորէնութեամբ, բարւոյն անմահականութեան և չարին

կորստականութեան տիեզերայազմի զատատանին անու-
ղորութեամբն, ժամանակամիջոցի պարզութեամբն, այ-
սինքն մայր-երկրի ջէջազգի ծակաթիկներու գերեզման-
ներու շնորհիւ, մահու և յարութեան հարազիտական
խորհրդաւորականութեամբը, իւր մասնիկ անհատնե-
րու դռներովն, տակաւ առ տակաւ սերունդ առ սե-
րունդ մաքրագործուելով ունի ժամանակ այն կատա-
րելութեան, յարժամ քաջ պատահութիւն կ'ունենայ
լիովին վտարել զգալական ձգտութեան մտայն առաջ-
նորդութիւններն, և լայնարձակօրէն բանալ իւր մար-
մին տաճարին բովանդակ դռներն, որպէս զի անարգել
մտանէ անդ անմահութեան փառաց թագաւորն ԲԱՆՆ
ԱՍՏՈՒԱՏ, յանձին իւրում՝ մարդկութեան, յանվախ-
ճանս տիրապետելու համար:

Կ. ՊՈԼԻՍ

1907

4692

8 1 1 8

100

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

1. Երկրի մակերևութի վրա
2. Երկրի մակերևութի վրա
3. Երկրի մակերևութի վրա
4. Երկրի մակերևութի վրա
5. Երկրի մակերևութի վրա
6. Երկրի մակերևութի վրա
7. Երկրի մակերևութի վրա
8. Երկրի մակերևութի վրա
9. Երկրի մակերևութի վրա
10. Երկրի մակերևութի վրա
11. Երկրի մակերևութի վրա
12. Երկրի մակերևութի վրա
13. Երկրի մակերևութի վրա
14. Երկրի մակերևութի վրա
15. Երկրի մակերևութի վրա
16. Երկրի մակերևութի վրա
17. Երկրի մակերևութի վրա
18. Երկրի մակերևութի վրա
19. Երկրի մակերևութի վրա
20. Երկրի մակերևութի վրա
21. Երկրի մակերևութի վրա
22. Երկրի մակերևութի վրա
23. Երկրի մակերևութի վրա
24. Երկրի մակերևութի վրա
25. Երկրի մակերևութի վրա
26. Երկրի մակերևութի վրա
27. Երկրի մակերևութի վրա
28. Երկրի մակերևութի վրա
29. Երկրի մակերևութի վրա
30. Երկրի մակերևութի վրա
31. Երկրի մակերևութի վրա
32. Երկրի մակերևութի վրա
33. Երկրի մակերևութի վրա
34. Երկրի մակերևութի վրա
35. Երկրի մակերևութի վրա
36. Երկրի մակերևութի վրա
37. Երկրի մակերևութի վրա
38. Երկրի մակերևութի վրա
39. Երկրի մակերևութի վրա
40. Երկրի մակերևութի վրա
41. Երկրի մակերևութի վրա
42. Երկրի մակերևութի վրա
43. Երկրի մակերևութի վրա
44. Երկրի մակերևութի վրա
45. Երկրի մակերևութի վրա
46. Երկրի մակերևութի վրա
47. Երկրի մակերևութի վրա
48. Երկրի մակերևութի վրա
49. Երկրի մակերևութի վրա
50. Երկրի մակերևութի վրա
51. Երկրի մակերևութի վրա
52. Երկրի մակերևութի վրա
53. Երկրի մակերևութի վրա
54. Երկրի մակերևութի վրա
55. Երկրի մակերևութի վրա
56. Երկրի մակերևութի վրա
57. Երկրի մակերևութի վրա
58. Երկրի մակերևութի վրա
59. Երկրի մակերևութի վրա
60. Երկրի մակերևութի վրա
61. Երկրի մակերևութի վրա
62. Երկրի մակերևութի վրա
63. Երկրի մակերևութի վրա
64. Երկրի մակերևութի վրա
65. Երկրի մակերևութի վրա
66. Երկրի մակերևութի վրա
67. Երկրի մակերևութի վրա
68. Երկրի մակերևութի վրա
69. Երկրի մակերևութի վրա
70. Երկրի մակերևութի վրա
71. Երկրի մակերևութի վրա
72. Երկրի մակերևութի վրա
73. Երկրի մակերևութի վրա
74. Երկրի մակերևութի վրա
75. Երկրի մակերևութի վրա
76. Երկրի մակերևութի վրա
77. Երկրի մակերևութի վրա
78. Երկրի մակերևութի վրա
79. Երկրի մակերևութի վրա
80. Երկրի մակերևութի վրա
81. Երկրի մակերևութի վրա
82. Երկրի մակերևութի վրա
83. Երկրի մակերևութի վրա
84. Երկրի մակերևութի վրա
85. Երկրի մակերևութի վրա
86. Երկրի մակերևութի վրա
87. Երկրի մակերևութի վրա
88. Երկրի մակերևութի վրա
89. Երկրի մակերևութի վրա
90. Երկրի մակերևութի վրա
91. Երկրի մակերևութի վրա
92. Երկրի մակերևութի վրա
93. Երկրի մակերևութի վրա
94. Երկրի մակերևութի վրա
95. Երկրի մակերևութի վրա
96. Երկրի մակերևութի վրա
97. Երկրի մակերևութի վրա
98. Երկրի մակերևութի վրա
99. Երկրի մակերևութի վրա
100. Երկրի մակերևութի վրա

ՆԵՐԱՄՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ	Երես
1. Սկզբունք կենաց	5
» 2. Վկայումն կենաց	5
» 3. Տարերք և կենաց այլայլութիւնները	6
» 4. Որակք կենաց	7
» 5. Պարզ կեանքեր	7
» 6. Բաղադրեալ կեանք	8
» 7. Կենաց զէմքեր	8
» 8. Կենաց տնտեսութիւնը	8
» 9. Կենաց կատարելութիւնը	9
» 10. Աստիճան կատարելութեան	10
» 11. Ուղղափառ գնացք կենաց	11
» 12. Ուղղափառ տնտեսութիւն կենաց	12
» 13. Սահմանումն ուղղափառ տնտեսութեան	12
» 14. Ուսանողութեան մեթոտներ	13
» 15. Բանական կենաց կայանք	14
» 16. Կենսական կտակներ	15
» 17. Երջանիկ կեանք	15
» 18. Երանաւէտ շարժութիւնք	17
» 19. Կամքը	17
» 20. Բարին	18
» 21. Սէրը	19
» 22. Առաքինութիւնը	21
» 23. Երանդ առաքինութեանց	21
» 24. Բանաւոր շինութիւնք կենաց	22
» 25. Զրահ կենաց	23
» 26. Խաչը	25
» 27. Խաչին բնախօսութիւնը	25
» 28. Հեղութիւն	28
» 29. Խնայողութիւն	29

ԳԼՈՒԽ	Երես
30. Երկայնամտութիւն	30
» 31. Համբերութիւն	31
» 32. Արիութիւն	32
» 33. Ողջախօսութիւն	33
» 34. Ժուժկալութիւն	34
» 35. Նուազական կամ կենսաւեր շարժութիւնք	35
» 36. Հղարտութիւն	37
» 37. Նախանձութիւն	38
» 38. Բարկութիւն	40
» 39. Ծուլութիւն	41
» 40. Ագահութիւն	42
» 41. Որկորամոլութիւն	43
» 42. Բ. ջախտութիւն	44
» 43. Կենտական ձգողութիւն	45
» 44. Հաճոյք	47
» 45. Դրական հաճոյք կամ յարումն	47
» 46. Զգայական հաճոյք կամ հեշտութիւն	48
» 47. Իմացական հաճոյք կամ գիտութիւն	49
» 48. Ուղղափառ հաճոյք	49
» 49. Մոյսր հաճոյք	50
» 50. Անտնց կամ հանդերձեալ կեանք	52
» 51. Բարեշրջումն	53

ԳԼՈՒԽ	Երես
ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ	
1. Սկզբունք կենաց	5
2. Վկայումն կենաց	5
3. Տարերց և կենաց աղայութիւնները	6
4. Որակք կենաց	7
5. Պարզ կեանքեր	7
6. Բաղադրեալ կեանք	8
7. Կենաց ղէմքեր	8
8. Կենաց տնտեսութիւնը	8
9. Կենաց կատարելութիւնը	9
10. Աստիճան կատարելութեան	10
11. Ուղղափառ զնացք կենաց	11
12. Ուղղափառ տնտեսութիւն կենաց	12
13. Սահմանումն ուղղափառ տնտեսութեան	12
14. Ուսանողութեան մեթոտներ	13
15. Բանական կենաց կայանը	14
16. Կենսական կտակներ	15
17. Երջանիկ կեանք	15
18. Երանաւէտ շարժութիւնք	17
19. Կամքը	17
20. Բարին	18
21. Սէրը	19
22. Առաքինութիւնը	21
23. Երանգ ատաղինութեանց	21
24. Բանաւոր շինութիւնք կենաց	22
25. Զրահ կենաց	23
26. Խաչը	25
27. Խաչին բնախօսութիւնը	25
28. Հեզութիւն	28
29. Խնայարհութիւն	29

ԳԼՈՒԽ	Երես
30. Երկայնամտութիւն	30
31. Համբերութիւն	31
32. Արիութիւն	32
33. Ողջախօսութիւն	33
34. Ժուժկալութիւն	34
35. Նուազական կամ կենսաւեր շարժութիւնք	35
36. Հպարտութիւն	37
37. Նախանձութիւն	38
38. Բարկութիւն	40
39. Ծուլութիւն	41
40. Ագահութիւն	42
41. Որկորամոլութիւն	43
42. Բջախօսութիւն	44
43. Կենտական ձգողութիւն	45
44. Հաճոյք	47
45. Դրական հաճոյք կամ յարումն	47
46. Զգայական հաճոյք կամ հեշտութիւն	48
47. Իմացական հաճոյք կամ գիտութիւն	49
48. Ուղղափառ հաճոյք	49
49. Մոլար հաճոյք	50
50. Անոնց կամ հանդերձեալ կեանք	52
51. Բարեշրջումն	53

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԳՈՐԾԵՐՆ

Զեղչիտլ Գնեք

ՂԲԶ . ՓԲԿ .

ԱՍՏՂ ԲԵԹԼԷԶԵՍԻ

Ա. Սկզբունք ձրւմարտութեան. 1889 2 . 20

ԼՈՒՍԱԻՈՐՆ ԲԵԹԼԷԶԵՍԻ

Բ. Սկզբունք Տնտեսագիտութեան. 1904 1 . —

ԱՍՏՂ ԲԵԹԼԷԶԵՍԻ

Գ. Սկզբունք Կենսագիտութեան. 1910 1 . —

ԷԼ

մօտ աւտենեն լոյս կը տեսնեն « ԱՍՏՂ ԲԵԹԼԷԶԵՍԻ »

ՀՈԳԵԻՈՐ, ԱՐԱՐԶԱԳԻՏԱԿԱՆ » ամսաթերթն :

ԳԻՆ 40 ՓԱՐԱՅ

3289
3290
3291
3292

<< Ազգային գրադարան

NL0030195

<< Ազգային գրադարան

NL0030194

<< Ազգային գրադարան

NL0030193

<< Ազգային գրադարան

NL0030192

